

LEADER Tartumaa

2014–2024

Tartumaa Arendusselts

LEADER
EESTI

Väljaandja:

Tartumaa Arendusselts, 2025

Tekstid: Eda Tagamets, Kristiina Tammets,

Meeri Maastik, Erkki Peetsalu

Fotod: Sven Zacek, Terje Atonen,

Robi Zuts, Mana Kaasik, Sander Silm,

Tartumaa Arendusseltsi fotoarhiiv

Kujundus: Triinu Sarv

Trükk: Paar OÜ

Tartumaa hingab Emajõe rütmis!

Sisukord

TARTUMAA ARENDUSSELTS (TAS)

Tartumaa arendusprojektid näitavad suunda.....	6
<i>Priit Lomp</i>	
Tartumaa Arendusselts – heade algatuste kasvulava.....	8
<i>Kristiina Tammets</i>	
Tartumaa Arendusseltsi meeskond.....	10
LEADER-programmist.....	14
Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkond arvudes.....	17
TASi strateegia 2015–2025.....	18
Ülevaade strateegia täitmisest.....	20
Tartumaa Arendusseltsi piirkonna ühisstrateegia 2023–2030.....	24
Tartumaa Arendusseltsi arendustegevused – et elu meie piirkonnas edeneks.....	30
Noortevaldkonna projektid.....	33
Kohaliku ressursi ja regionaalarengu projektid.....	34
Turismivaldkonna projektid.....	36
Regionaalse koostöö projektid Lõuna-Eestis.....	38
Kogukondade ja innovatsiooni edendamise projektid.....	40
Arengukoostööprojektid Moldovas.....	43

TAOTLEJATE EDULOOD

Rabarber ja karusmari maitsekaardile tagasi.....	44
Ternespiim toiduks ja terviseks.....	46
Eesti juustud maailmatasemele.....	48
Kasemahl edutatakse limonaadiks.....	50
Viinamärdi talus valmivad mõnusad lambajuustud.....	52
Järiste Veinitalu laiendab tootmist.....	54
Vedel mesi automaadist.....	56
Värvimisrobot ja uus tootmisliin.....	57
Halumasin täidab puhkemaja tööpause.....	58
Ristkihtpuitpaneelidest kerkivad aina kõrgemad majad.....	59
Hobusearetus Luunjas.....	60
Kolkja puhkeala.....	62
Ulila randumisala.....	63
Mehikoorma rannaala sai oma promenaadi.....	64
Luke mõis – enam kui nukumajaga park.....	65
Lennundusmuuseum inspireerib tulevasi insenere.....	66
Jääaja Keskus laiendab elamuste paletti.....	68

Hollywoodi einestama.....	70
Tartumaa turismiobjektide ristturundus ja -viidastamine.....	71
Puhja kiriku torn ja pööning.....	72
Nõo kirikuplats sai väärika ilme.....	74
Lohkva noorte õhtud said sportliku sisu.....	76
Liikumisväljakul jääb telo taskusse.....	77
Vunki mano Tartumaale: kogukondlikud loometalgud.....	78
Käsitöotalust rohelise elustiili keskuseks.....	79
Lähte naiskoori kostüümid said inspiratsiooni kodukihelkonna rahvarõivaist.....	80
Mõisa käsitöökojas valmib keraamika.....	81
Peipsiäärne elukeskkond muutub rikkamaks.....	82
Kiire ja asjatundlik abi Emajõel.....	84
Karijärve Keelpilliorkester viis kokku noored muusikud Eestist ja Norrast.....	86
Ettevõtlusõpe Sillaotsa Koolis.....	88
Jõe- ja Järvehuntide Akadeemia – loodusõpetus looduses.....	90
Teekond akrobaadiks.....	92
Noortekeskuse kujundasid kasutajad ise.....	93
Maastikuautodega mässamine tekitab tehnikahuvi.....	94
Driftijast sirgub tõsine autosportlane.....	95
Värvikas kultuuripärand tõmbab ligi turiste kodumaalt ja kaugemalt.....	96

Elva puhkepiirkond areneb koostöös.....	97
Noortekeskused toetavad tervislikku elu.....	98
Elva ettevõtjate mentorklubi.....	100
H ₂ O külastusmäng.....	101
Peipsi Toidu Tänav.....	102
Sadama arendus Luunjas toob Emajõe puhkajaid.....	104
Kentsi paisjärve puhkeala.....	105
Vooremäe Tervisespordikeskus.....	106
Lähte uisu- ja hokiväljak.....	108
Jõeääre paadisadama arendus Kastre vallas.....	109

RAHASTATUD PROJEKTID 2016–2024

Meede 1.1. Väiketootmise ja teenuste arendamine.....	110
Meede 1.2. Turismiettevõtluse arendamine.....	112
Meede 1.3. COVID-19 toetusmeede.....	114
Meede 2.1. Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine.....	115
Meede 2.2. Noorte aktiveerimine.....	119
Meede 3.1. Suurprojektide arendamine.....	122
Meede 3.2. TASi piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine.....	122
Meede 3.3. Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine.....	123

Priit Lomp

TASi juhatuse liige alates 2015

TASi juhatuse esimees alates 2018

Tartumaa arendusprojektid näitavad suunda

Emajõe rütmis hingav Tartumaa teab ammu ajast, et paindlik tegutsemine kooskõlas loodusega toob leiva lauale ja naeru näole. Olen minagi sellest lähtunud – nii kodukandis kohalikku elu edendades kui ka Toompeal riigiasjade eest seistes. Tartumaa Arendusseltsi (TAS) juhatuse tüüri hoidjana olen rahul, et meie projektid õnnestuvad hästi ja neid tullaakse uudistama kaugemaltki.

Mõistagi ei ole TASi arendus- ja koostööprojektide edu taga pelgalt Emajõe hea hingus, vaid ikka tugev tiim. Meie meeskond on algatanud ja ellu viinud väga mahu- kaid ning keerulisi projekte, lahendanud tööga kaasas käivaid väljakutseid ning innustanud piirkonna ettevõt- jaid, kogukondi ja omavalitsusi ühiselt Tartumaa arengu nimel pingutama.

Avalikkus otsib edulugusid inimestest ja algatustest, mida võtta eeskujuks. Meie LEADER-tegevusrühma pikaajalisele strateegiale ja piirkonna arenguvisionile tuginevad projektid on kujunenud edukaks tänu põhja- likule planeerimisele ja oskuslikule juhtimisele. TASi tegevus on algusest peale olnud laiem kui üksnes LEADER-meetmete rakendamine. Kuna meie tiimi seatud sihid on kõrged ja arendustöö kogemusi juba väga laial skaalal, oleme arendusorganisatsioonina kujune- nud omalaadseks suunanäitajaks. Nii on tunnustavalt öeldud ka TASi ellu viidud projektide kohta: Tartumaa arendusprojektid näitavad suunda!

Tõepoolest, perioodi 2014–2024 tegevuste kokkuvõtte osutus nii mahukaks, et ei tahtnud siia tänuraamatusse ära mahtuda. Tagasivaade on alati vajalik, et märgata ja tunnustada häid tegijaid ning ägedaid tegusid – eks igaüks teab ju ainult ise, kui palju nende saavutuste nimel on kulutatud töötunde ja vahel ka öötunde. Seda enam on oluline tunda rõõmu sellest, mida oleme suutnud koos ära teha oma kodupiirkonna elu edendamiseks.

Lõppenud tegevusperioodi kokkuvõtte kohaselt on kõige mõjusamateks TASi projektideks viis algatust: Noortefondi rakendamine, arukate külade kontseptsiooni rakendamine, Tartumaa toiduvõrgustiku käivitamine, Emajõe võrgustiku arendamine ning Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi elluviimine. Neist viimane oli meie panus Euroopa kultuuripealinna õnnestumisse Lõuna-Eesti kogukondade eduka kaasamise kaudu.

Tartumaa Arendusselts on kasvanud nii mahukate ja mõjusate projektide elluviijaks tänu sellele, et oleme laiapõhjaline ja koosloomes tegutsev organisatsioon. TASi kuulub 2024. aasta seisuga 78 liiget: 9 omavalitsust, 30 ettevõtet ja 39 kodanikuühendust. Aitäh kõigile liikmetele ja ka teistele koostööpartneritele panuse eest Tartumaa arengusse!

Järgmise perioodi suunad on meil paigas ja läheme koos edasi!

Kristiina Tammets
TASi tegevjuht alates 2007

Tartumaa Arendusselts – heade algatuste kasvulava

Head koostööpartnerid, ettevõtjad, omavalitsused, kogukonnad – kõik, kes on kaasa aidanud elu edenemisele Tartumaal! Te väärите siirast tänu ja esiletõstmist. See tänuraamat võtab lühidalt kokku Tartumaal aastatel 2014–2024 LEADERi toel ellu viidud arendus- ja koostööprojektid just sel eesmärgil: et tänada ja tõsta esile ühiseid edulugusid.

Võiksime kõik tunnustavalt öläle patsutada nii üksteisele kui ka iseendale, sest põhjust selleks on küllaga. Tartumaal on viimase kümne aastaga ellu kutsustud nii palju uusi ägedaid algatusi ning teostatud nõnda suur hulk edukaid arendus- ja koostööprojekte, et neid ei jõuagi ühekorraga ette lugeda. Ja kõik see on toimunud meie ühise pingutuse ning koostöö tulemusena!

Tartumaa Arendusselts (TAS), mis tegutseb alates 2006. aastast piirkonna arengu nimel, on toonud nii LEADER-rahastuse kui ka teiste fondide abil Tartumaa nutikate ettevõtjate, paindlike omavalitsuste ja elujõuliste kogukondade tegevuse hoogustamiseks miljoneid eurosid arendusraha. Oleme pööranud suurt tähelepanu iga projekti eesmärgistatud, õiglase ja läbipaistva hindamise ning rahastamise tagamisele, et iga kulutatud euro tooks piirkonnale maksimaalset kasu.

Koosloomes tegutsev TAS lähtub ühiselt kokku lepitud printsiipidest: Tartumaa eripära võimendamine, arukus ja uuenduslikkus, kestlik ja ressursi säästev mõtteviis

ning kogukondlikkus. Järgmise perioodi jaoks oleme valinud kolm fookusvaldkonda: kogukond ja noored, kohalik ressurss ja ettevõtlus, suurprojektid ja koostööalgatused.

Nagu Emajõgi, mis voolab rahulikult oma voolusängis, kujundades kogu sinise kandi ökosüsteemi, kulgeb ka Tartumaa arendamine koostöös teiste Tartumaa ja Lõuna-Eesti partneritega kindlalt oma rada. Tartumaa Arendusselts on organisatsioonina saanud täisealiseks ja nagu ikka, toob iga kasvamine nii eduelamusi kui ka väljakutseid, millest õppida ja kogemusi ammutada. Oma 20. juubelile läheme vastu tugeva arendusorganisatsioonina, et jätkata tegevust Tartumaa heade algatuste kasvatava ja toetajana. Meil on selged sihid silme ees, rahastusallikad paigas ning palju häid mõtteid, kuidas Tartumaa arengut edasi toetada.

Soovin hoogu ja rõõmu teie tegemistesse ning uute ideede õnnestumist!

Tartumaa Arendusseltsi meeskond

Tegevtootajad

Kristiina Tammets
tegevjuht

Heili Petkin
büroojuht

Triin Nõmm
konsultant-projektijuht

Moonika Einaste
projektijuht

Anna Borševitski
raamatupidaja

Juhatus

alates 26.06.2024

Priit Lomp
Juhatuse esimees
MTÜ Kõivuküla Selts

Kairi Kell
Juhatuse aseesimees
MTÜ Rõka Külaselts

Anneli Saaroja
MTÜ Meeri Küla
Arendamise Selts

Jarno Laur
Tartu Vallavalitsus

Priit Värvi
Elva Vallavalitsus

Piibe Koemets
Peipsiääre Vallavalitsus

Karin Sild
OÜ Rahvamatkad

Esta Tamm
OÜ Semu Aed

Sven Särki
OÜ Slaker

Hindamiskomisjon*

Piibe Koemets
Peipsiääre Vallavalitsus

Karin Sild
OÜ Rahvamatkad

Sven Särki
OÜ Slaker

Gea Järvela
Vapramäe-Vellavere-
Vitipalu SA

Kaidi Randpõld
Tartumaa
Omavalitsuste Liit

Kai Paks
MTÜ Uhti Küla Süda

Heli Lätt
MTÜ Stellaarium

Taivo Prants
MTÜ Koduvald Kambja

Meljo Musto
MTÜ GPS Abi Inimestele

Lembit Toru
MTÜ Palu Puhkajate
Looduskeskus

Tõnis Tõnissoo
Tartu Vallavalitsus

Tauno Laasik
MTÜ Peipsimaa
Kogukonnaköök

Kadri Pau
Tartu Ärinõuandla

Viljam Viljasoo
Tartu Ärinõuandla

Merike Kaunissaare
MTÜ Sootaga
Maanaiste Selts

Kristi Kull
Kambja Vallavalitsus

Kaili Ojamets
Tartu Linnavalitsus

Gaili Kangur
SA Luke Möis

Erika Koroleva
OÜ Andre Farm

Marek Alliksoo
OÜ Skycorp

Laura Lillepalu-Scott
SA Alatskivi Loss

Alar Ilp
MTÜ Mäeotsa Külaselts

Ants Johanson
MTÜ Tartumaa
Rahvakultuuri
Keskseks

Raido Tamm
OÜ Koosalaane

Imants Trofimov
OÜ Tesmasan

Juhan Ojamaa
Farmbalt OÜ

Mart Keerutaja
Kastre Vallavalitsus

Küllli Pann
Kodukant Tartumaa

Revisjonikomisjon

Aivar Aleksejev
Kambja Vallavalitsus

Kristel Kiisla
OÜ Leetsi

Sirje Jõgiaas
MTÜ Külaselts Kawershof

Liikmed

ELVA VALD

Elva Vallavalitsus
Priit Värv

OÜ C.T. Grupp
Priit Värv

MTÜ Mäeotsa Külaselts
Alar Ilp

KAMBJA VALD

Kambja Vallavalitsus
Alar Arukuusk

MTÜ Koduvald Kambja
Taivo Prants

OÜ Tõusuorg
Mati Luik

MTÜ SILD Eventing
Erlend Sild

OÜ Andre Farm
Erika Koroleva

MTÜ GPS Abi Inimestele
Meljo Musto

MTÜ Önnemaa
Kersti Leis

**MTÜ Ülenurme Käsitöö-
ja Rahvuskultuuri Selts**
„Nurmenukk“
Maire Henno

MTÜ Uhti Küla Süda
Kai Paks

OÜ STX INVEST
Sulev Tehvand

OÜ Skycorp
Marek Alliksoo

OÜ Rahvamatkad
Karin Sild

MTÜ Külitse Külaselts
Kristi Sarap

OÜ Kaatsi Aed
Katrin Jürimäe

KASTRE VALD

Kastre Vallavalitsus
Annika Pajumaa-Murov

MTÜ Rõka Külaselts
Kairi Kell

MTÜ Haaslava Meeskoor
Aivar Matt

*Erinevatel aastatel hindamiskomisjoni töös osalenud TASI liikmed

MTÜ Tartu Kalastajate Klubi

Mare Laur

MTÜ Kurepalu Külaselts Priius
Tiit Kruusement

OÜ Farmbalt
Juhan Ojamaa

MTÜ Külaselts Kawershof
Sirje Jõgiaas

OÜ Mauleman
Aivar Matt

OÜ Avi Puutöökoda
Ain Avi

MTÜ Jaago Sõbrad
Inga Talvis

MTÜ Kõivuküla Selts
Priit Lomp

LUUNJA VALD

Luunja Vallavalitsus
Aare Anderson

MTÜ Luunja Maanaiste Selts
Tiina Pern

MTÜ Sirgu Küla Selts
Lille Reissaar

MTÜ Münnich
Sven Šois

MTÜ Loodusteaduse ja Tehnoloogia Ühendus „Ööbik“
Arne Pilvet

OÜ Tesmasan
Imants Trofimov

MTÜ Lohkva Külaselts
Kaire Vahejõe

MTÜ Pilka Küla Selts
Einar Viira

NÕO VALD

Nõo Vallavalitsus
Maano Koemets

OÜ Haraldi Grupp
Harald Lepisk

MTÜ Meeri Küla Arendamise Selts
Anneli Saaroja

MTÜ Palu Puhkajate Looduskeskus
Ulvi Toru

SA Vapramäe-Vellavere-Vitipalu
Gea Järvela

SA Luke Mõis
Aivar Kuuskvere

OÜ Semu Aed
Esta Tamm

MTÜ Stellaarium
Heli Lätt

OÜ Linnutiivul
Triin Ree

OÜ Viinamärdi Talu
Annemari Polikarpus

PEIPSIÄÄRE VALD

Peipsiääre Vallavalitsus
Piibe Koemets

OÜ Slaker
Sven Särki

SA Alatskivi Loss
Laura Lillepalu-Scott

MTÜ Vara Maarahva Selts
Ene Kukk

MTÜ Alajõe Külaselts
Küllike Kuusik

OÜ Koosalaane
Raido Tamm

OÜ Magasiait
Jelena Ainsoo

MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök
Tauno Laasik

OÜ Maitseaed
Tatjana Punga

MTÜ Iidne
Priit Allas

MTÜ Sibulatee
Liis Lainemäe

RÄPINA VALD

Räpina Vallavalitsus
Helen Zupsmann

MTÜ Meeksi Maanaiste Selts
Brigita Kenk

OÜ Emprete
Margus Narusing

OÜ Meistrite Kool
Toivo Aalja

TARTU LINN

Tartu Linnavalitsus
Kaili Ojamets

MTÜ Rahinge Külaselts
Küllil Pann

OÜ Kolman Project
Nikolai Männik

OÜ Aiasõber
Lembit Kaarna

OÜ Leetsi
Kristel Kiisla

OÜ Pastaheaven
Priit Lõhmus

TARTU VALD

Tartu Vallavalitsus
Jarno Laur

OÜ Forevi
Ülle Puusta

MTÜ Sootaga Maanaiste Selts
Urve Kaasik

OÜ Amme Park
Tiit Sarapuu

OÜ Latikas
Ilmar Metsanurk

MTÜ Piirissaare Turism
Maie Koitmäe

OÜ Juulamõis
Eneli Kaasik

OÜ Seljamaa Talu
Elle Armi

PIIRKONNAÜLESED LIIKMED

SA Tartumaa Turism
Annika Ojasaar

MTÜ Tartumaa Rahvakultuuri Keskseks
Ants Johanson

MTÜ Tartu Jahindusklubi
Jaak Volmer

LEADER-meetod:
piirkonnapõhine
lähenemine,
altpoolt tulev algatus,
avaliku ja erasektori partnerlus,
uuendusmeelsus,
integreeritud ja mitut valdkonda
hõlmav lähenemine,
võrgustikutöö,
koostöö edendamine.

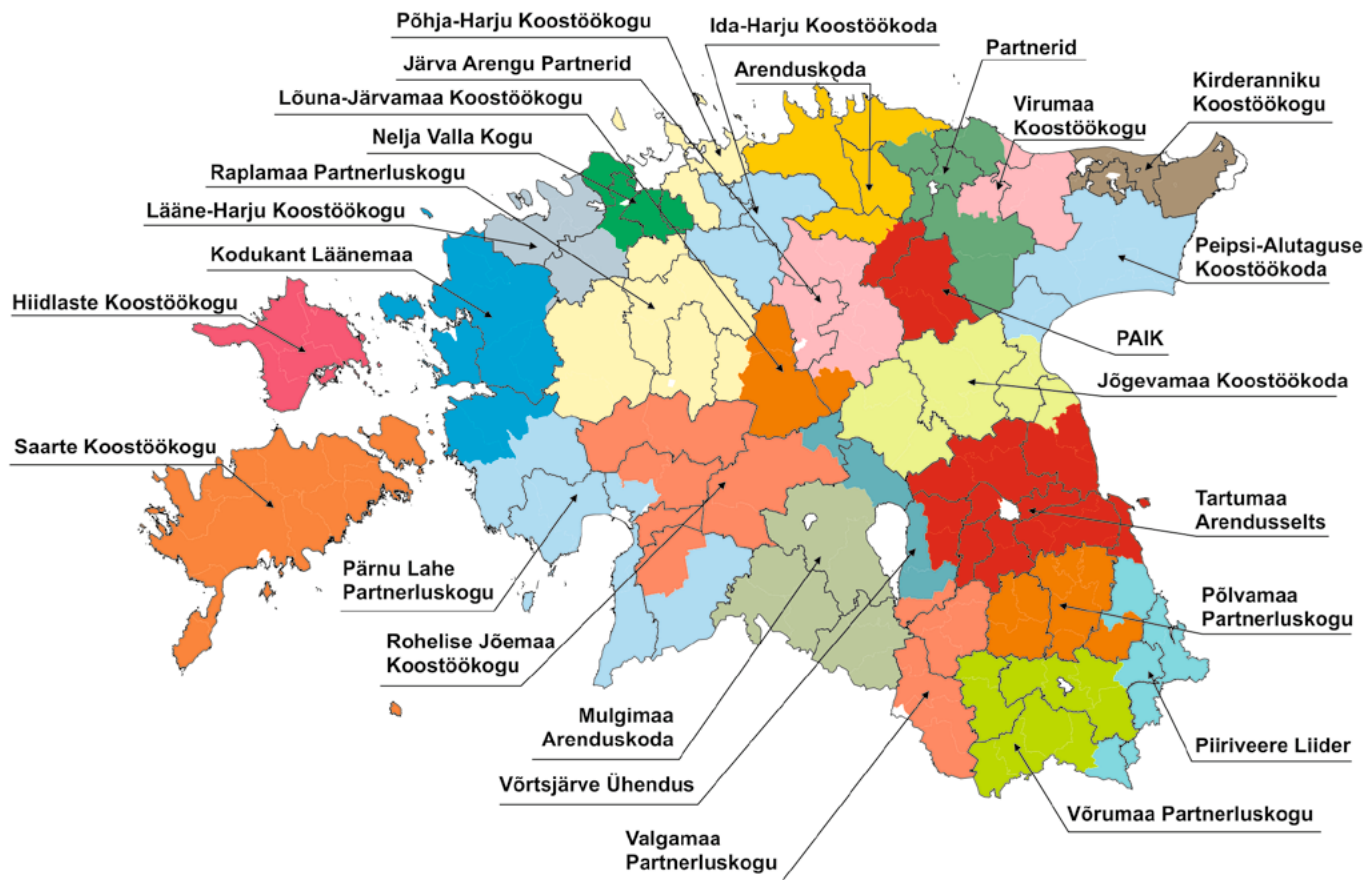
LEADER-programmist

LEADER on üks edukamaid Euroopa Komisjoni maaelu arengule suunatud algatusi, mis käivitati juba 1991. aastal ning on nüüdseks läbinud viis perioodi: LEADER I, LEADER II, LEADER+, programmiperioodid 2007–2013, 2014–2020 ning üleminekuperiood 2021–2024. Partnerluse ideed jõudsid Eestisse juba varem, kuid ametlikult alustati LEADER-meetme rakendamisega Eestis aastal 2006. Perioodil 2007–2013 oli Eestis LEADERi eelarve 85,7 mln eurot ja 2014–2024 u 121 mln eurot.

Täna on Euroopas tegutsemas ligi 2700 LEADER-tegevusrühma, millega on kaetud u 80% Euroopa territooriumist ja u 30% rahvastikust. Periood 2023–2027 toob LEADERile Euroopas u 5 miljardit eurot Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD), lisanduvad vahendid teistest fondidest. Keskmiselt panustavad liikmesriigid ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava raames 7,7% LEADER-meetodi rakendamisse. Eesti panustab ligi 12%, mis on üks suuremaid panuseid kogu Euroopa Liidus.

Eestis on tegutsemas 26 tegevusrühma. Ühtekokku on programmiperioodi 2023–2027 Eesti tegevusrühmade strateegiate rakendamise eelarve Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) koos Eesti riigieelarves ettenähtud kaasrahastusega 59,5 mln eurot. Täiendavalt lisandub strateegiate elluviimiseks 7 mln eurot Euroopa Sotsiaalfondist (ESF+) ja riigieelarvest.

LEADER tegevusrühmad Eestis

Aluskaart: Maa-amet 2015–2019
Andmed: maainfo.ee/leader

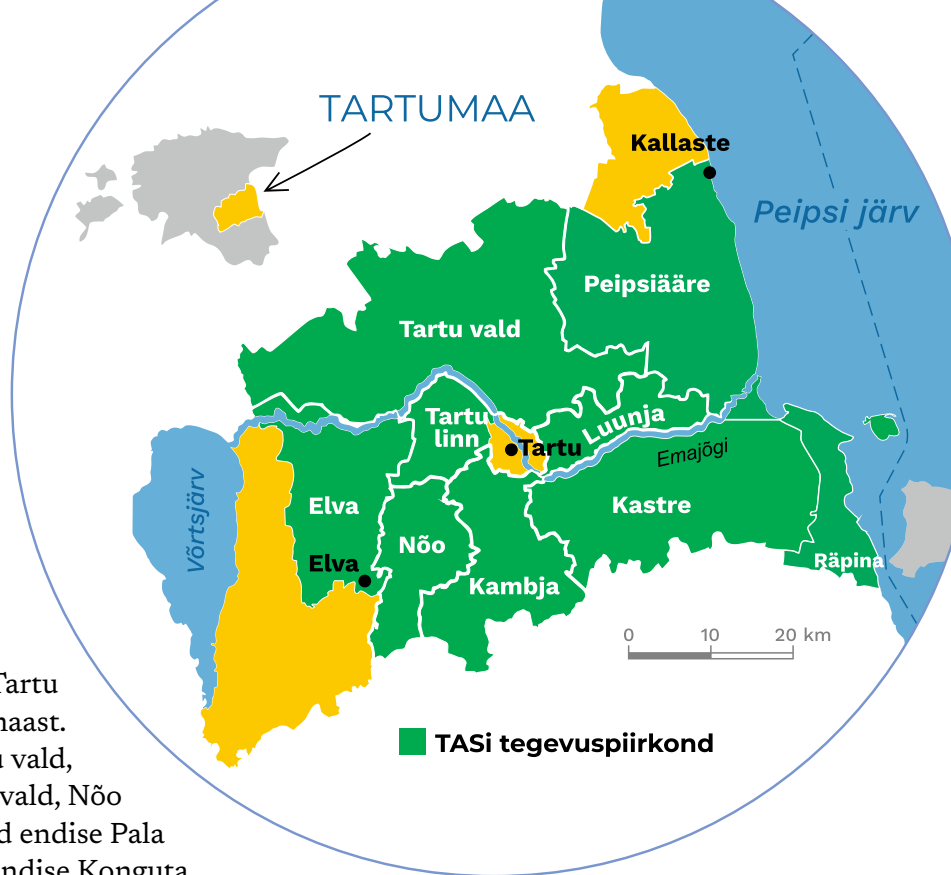
Tartumaa Arendusselts (TAS) on asutatud 27. juulil 2006. Aastatel 2006–2008 tegutseti Eesti Riikliku Arengukava meetme 3.6 rahastusel, sealt edasi perioodil 2007–2013 ning 2015–2020 LEADER-meetme määruse alusel. Perioodil 2007–2013 oli TASI eelarve u 5 mln eurot. Perioodil 2014–2020 ja üleminekuperioodil 2021–2024 oli eelarve kokku ligi 7,6 mln eurot.

TASI eesmärk on arendada tegevuspiirkonna kohalikku elu avaliku, era- ja kolmanda sektori koostöös. TAS on tegutsenud vastavalt seitsmele LEADER-põhimõttele, olles laekunud rahastustaotluste hindaja ning otsuste langetaja kohapeal. Täiendavalt on TAS käivitanud proaktiivselt kümneid arendusprojekte ning olnud partner erinevates koostöötegevustes nii Eesti-siseselt kui rahvusvaheliselt.

TASI planeeritav LEADER-rahastus perioodiks 2023–2027 on u 3,46 miljonit eurot, millest vähemalt 75% suunatakse toetusmeetmetesse. ESF+ rahastuse maht on 627 016 eurot. Lisaks LEADER-ja ESF-meetmete rakendamisele on TASI eesmärk kaasata teistest meetmetest täiendavaid vahendeid piirkonnas arendusprojektide elluviimiseks. Koos taotlejate omafinantseeringuga ulatub strateegia elluviimise maht u 6,8 miljoni euroni.

Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkond arvudes

- Tartumaa Arendusseltsil on 2025. a seisuga 78 liiget: 9 kohalikku omavalitsust, 30 ettevõtet ning 39 kodanikuühendust.
- TASi pindala katab suurema osa Tartu maakonnast ja väikese osa Põlvamaast. Tegevuspiirkonda kuuluvad Tartu vald, Kastre vald, Kambja vald, Luunja vald, Nõo vald, Peipsiääre vald (välja arvatud endise Pala valla asustusüksused), Elva valla endise Konguta valla ja Puhja valla asustusüksused ning Elva linn, Tartu linna endise Tähtvere valla asustusüksused ja Räpina valla endise Meeksi valla asustusüksused.
- TASi piirkonna kogupindala on 2974 km², mis moodustab enam kui 3/4 kogu maakonna pindalast.
- Seisuga 01.01.2025 elas TASi piirkonnas u 62 000 inimest. Tartumaa elanike arv on 162 734.
- 15 aasta jooksul on TASi piirkonna elanikkond suurenenud enam kui 13 500 inimese võrra.

TASi strateegia 2015-2025

Visioon	TASi piirkonnas on nutikas ja spetsialiseerunud ettevõtlus ning elujõuline kogukond			
Strateegilised temaatilised valdkonnad	1. Kohalikul eripäral ja ressursil baseeruva ettevõtluse arendamine		2. Kogukondade võimekuse arendamine	
Meetmed	1.1. Väiketootmise ja teenuste arendamine	1.2. Turismi-ettevõtluse arendamine	2.1. Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine	2.2. Noorte aktiveerimine
Tegevused	- Kohalikul ressursil baseeruvate toodete ja teenuste arendamine - Kohaliku toidu töötlemine ja arendamine	- Piirkondlikku eripära rõhutava turismiettevõtluse arendamine - Toetava turismitaristu ning avalikus kasutuses olevate turismiobjektide arendamine	- Kultuuripärandi hoidmine, arendamine ja eksponeerimine - Uuenduslike ja/või traditsioone edasiarendavate piirkondlike, maakondlike, üleriigiliste ja rahvusvaheliste ürituste läbiviimine - Uuenduslike sotsiaalvaldkonna teenuste arendamine - Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 ettevalmistamine ja elluviimisega seotud tegevused - Kontseptsiooni "Arukad külad" rakendamine - Avalikuks kasutuseks mõeldud objektide arendamine	- Ettevõtlikkuse arendamine - Noorte praktiliste oskuste arendamine, õpilasmalevad, laagrid jms - Investeeringud noorte aktiveerimisega seotud vahenditesse
	1.3. COVID-19 toetusmeede			
	- Kohalikul ressursil baseeruvate toodete ja teenuste arendamine - Kohaliku toidu töötlemine ja arendamine - Piirkondlikku eripära rõhutava turismiettevõtluse arendamine - Ligipääsude, ühenduste jm toetava turismitaristu rajamine			

Strateegiline horisontaalne valdkond	3. Suurprojektide ja koostöövõrgustike arendamine		
Meetmed	3.1. Suurprojektide arendamine	3.2. TASI piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine	3.3. Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine
Tegevused	TASI piirkonda jäävate avalikuks kasutuseks mõeldud ning suuremat piirkonda mõjutavate objektide arendamine	- Olemasolevate piirkonnaspetsiifiliste koostöövõrgustike arendamine - Uute piirkonnaspetsiifiliste koostöövõrgustike arendamine (nt ühisturundus, taastuvenergia ühine arendamine, infovõrgustike arendamine jms)	- Olemasolevate regionaalsete ja rahvusvaheliste koostöövõrgustike arendamine - Uute regionaalsete ja rahvusvaheliste koostöövõrgustike arendamine, sh koostöö edendamine Tartu ja Elva linnaga teenuste tagamiseks - Rahvusvahelise koostöö arendamine
Läbivad printsiibid: - Uute ja innovatiivsete toodete ja teenuste arendamine - Keskkonnasõbralik ja ressursisäästlik majandamine - Tartumaa eripära väljatoomine ja tugevdamine			
Organisatsiooni arendamine			
- TASI kui arendusorganisatsiooni arendamine, sh uuenduslikkuse ja teadmussirde toetamine - TAS-siseste piirkondade omavahelise sidususe suurendamine, sotsiaalmajandusliku ebavõrdsuse vähendamine, sh mitmesuguste projektide elluviimine - Projektide hindamissüsteemi ja strateegia seire arendamine			

**Perioodil 2016–2024
rahastati 260 projekti, millest
250 projekti LEADER meetmest ja
10 projekti Taasterahastust.**

**Rahastatud projektide kogumaht –
10 986 962€**

**Toetuste kogumaht –
6 354 186€**

Ülevaade strateegia täitmisest

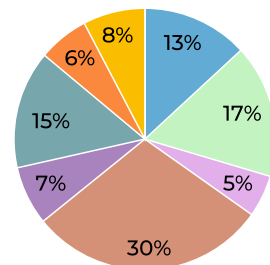
TASi strateegia 2015–2020 kinnitati üldkoosolekul 2.11.2015. Meetmete rakendamine algas järgmisel aastal ning kinnitatud strateegia kohaselt viidi taotlusvoore läbi kuni 20.02.2019, mil strateegiat muudeti. 7.10.2021 muudeti strateegiat ulatuslikumalt – strateegia kehtivust pikendati aastani 2025 ning lisandusid selleks täiendavad vahendid. Samuti lisati täiesti uus COVID-meede.

Eelmisel perioodil esitatud 615 taotlusest sai toetuse kokku 260 projekti. Seega oli projektide taotlemise edukuse määr sel perioodil keskmiselt 42%, mis näitab küllaltki tugevat konkurentsi. Rahastatud projektide kogumaksumus oli ligi 11 miljonit eurot, millest toetus moodustas 6,35 miljonit eurot.

Meede	Projektide arv	Kogusumma	Toetussumma
1.1. Väiketootmise ja teenuste arendamine	44	1 819 762	841 672
1.2. Turismiettevõtluse arendamine	41	1 776 917	1 065 695
1.3. COVID-19 toetusmeede	10	485 652	303 403
2.1. Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine	77	2 729 412	1 902 318
2.2. Noorte aktiveerimine	48	564 941	419 563
3.1. Suurprojektide arendamine	5	2 405 679	922 323
3.2. TASI piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine	18	548 787	409 674
3.3. Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine	17	655 812	489 538
Kokku	260	10 986 962	6 354 186

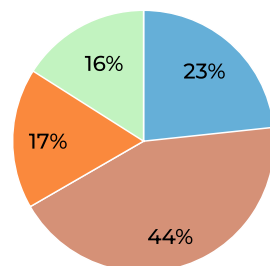
Tabel 1. Rahastatud projektid meetmete kaupa*

Enim toetusvahendeid on eraldatud kohalike traditsioonide hoidmise meetmest, turismiettevõtluse arendamise meetmest ning suurprojektide arendamise meetmest. Meetmest 2.1 (kohalike traditsioonide arendamine) on toetatud ka enim projekte – 77, meetmest 2.2 (noorte aktiveerimine) – 48 ning meetmest 1.1 (väiketootmise ja teenuste arendamine) – 44.

- 1.1. Väiketootmise ja teenuste arendamine
- 1.2. Turismiettevõtluse arendamine
- 1.3. COVID-19 toetusmeede
- 2.1. Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine
- 2.2. Noorte aktiveerimine
- 3.1. Suurprojektide arendamine
- 3.2. TASI piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine
- 3.3. Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine

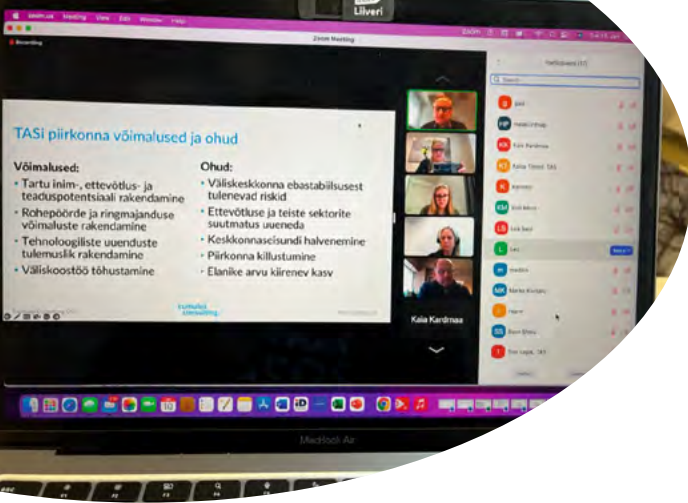
Joonis 1. Rahastatud projektide toetuste maht (%) meetmete lõikes

- Ettevõtted
- Sihtasutused
- Mittetulundusühingud
- KOVid

Joonis 2. Rahastatud projektid (%) sektorite lõikes

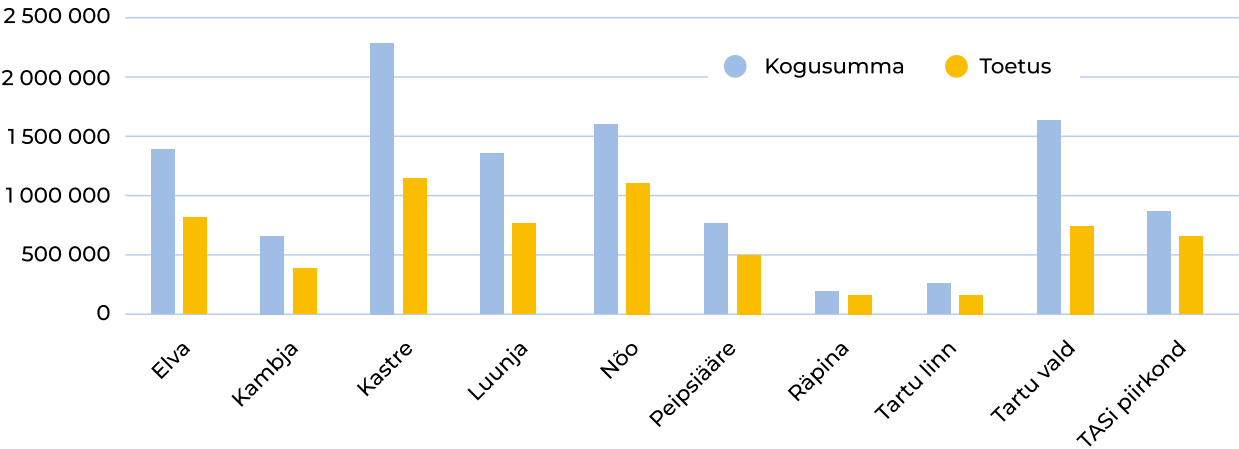
*Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, 08.01.2025

Omavalitsuste lõikes on kõige rohkem toetust saanud Kastre vald (ca 1,14 miljonit eurot), Nõo vald (1,10 miljonit eurot), Elva vald (816 tuhat eurot) ja Luunja vald (753 tuhat eurot) (vt tabel 2 ja joonis 3).

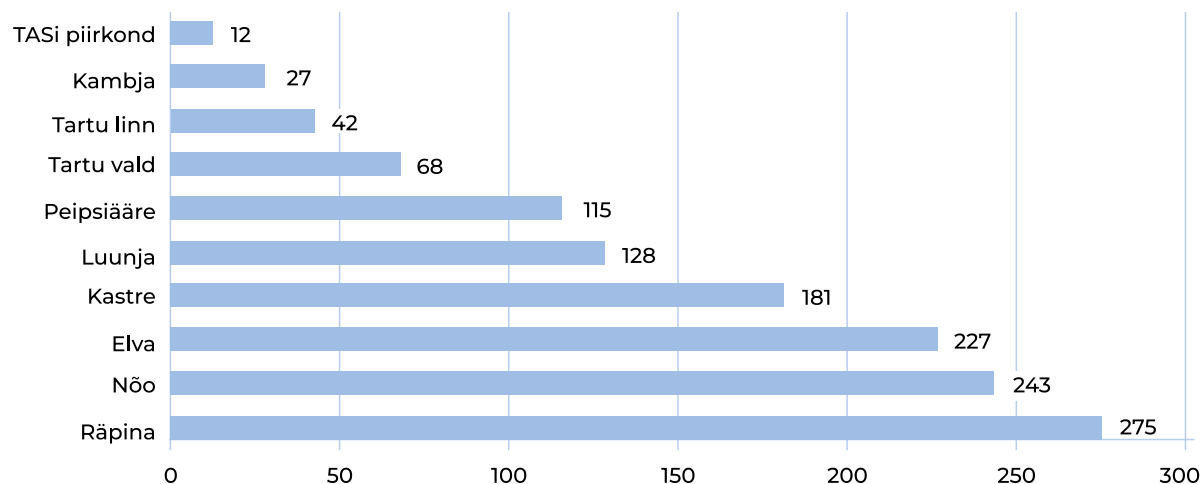
Omavalitsus	Projektide arv	Kogusumma	Toetussumma
Elva	32	1 386 322	816 164
Kambja	24	650 319	377 427
Kastre	35	2 276 569	1 137 699
Luunja	25	1 334 866	753 953
Nõo	38	1 582 702	1 096 903
Peipsiääre	34	775 210	501 344
Räpina	3	217 828	140 837
Tartu linn	8	264 696	141 432
Tartu vald	35	1 616 256	737 247
TASi piirkond	26	882 194	651 181
Kokku	260	10 986 962	6 354 186

Tabel 2. Rahastatud projektide jaotus omavalitsuste lõikes

Joonis 3. Rahastatud projektide jaotus omavalitsuste lõikes

Eelmisel perioodil oli toetussumma elaniku kohta kõige kõrgem Räpina ja Nõo vallas, neile järgnesid Elva ja Kastre vald. Suurema elanike arvuga omavalitsustes (Kambja ja Tartu vald) oli toetussumma elaniku kohta keskmisest madalam (vt joonis 4).

Joonis 4. Toetussumma elaniku kohta

Tartumaa Arendusseltsi piirkonna ühisstrateegia 2023–2030

Strateegia lähtub piirkonna väljakutsetest ja arengueeldustest, võttes arvesse TASi seniseid kogemusi ning kogukonna soove ja ootusi. Tegevuste aluseks on ÜPP strateegiakavas toodud LEADER-sekkumise üldeesmärk: **maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskonna ning aktiivsete ja ühtehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine läbi LEADER-põhimõtte**. Uuendusena rakendab TAS lisaks LEADER-vahenditele Euroopa Sotsiaalfond+ meedet.

VISIOON 2030

Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas on arukad kogukonnad, ettevõtlikud ja terved noored ning kohalikku ressursi väärindav ja uuenduslik ettevõtlus. Rohe- ja ringmajanduse võimalusi rakendatakse piirkonnas nutikalt. Siinsed koostöövõrgustikud ja uued algatused on kestlikud ning tuntud nii Eestis kui mujal.

TASi toel on tõusnud piirkonna elukvaliteet ja inimeste heaolu!

Strateegia rakendamisel lähtutakse neljast läbivast põhimõttest (TARK):

• T artumaa eripära
võimendamine | • A rukus ja
uuenduslikkus | • R ohepöörde
rakendamine | • K ogukondlikkus |
|--|--------------------------------------|-------------------------------------|--------------------------|

Visioonist tulenevalt on TASi strateegial kolm fookusvaldkonda, iga valdkonna jaoks on püstitatud strateegiline eesmärk. Strateegia rakendamine toimub läbi meetmete, mida on igas valdkonnas kolm.

1. FOOKUSVALDKOND

Kogukond ja noored
(valdkonna osakaal
LEADER-meetmest 40%)

Strateegiline eesmärk 1: TASi piirkonnas on arukad kogukonnad ning ettevõtlikud ja terved noored.

Rakendatavad meetmed:

- **Meede 1.1: Arukad kogukondlikud lahendused** (maksimaalne toetus 80 000 eurot, minimaalne toetus 20 000 eurot, toetuse määr 80%)
- **Meede 1.2: Ettevõtlikud ja terved noored** (maksimaalne toetus 20 000 eurot, minimaalne toetus 3 000 eurot, toetuse määr 80%)
- **Meede 1.3: Kogukonna väikeprojektid** (maksimaalne toetus 20 000 eurot, minimaalne toetus 3 000 eurot, toetuse määr 80%)

2. FOOKUSVALDKOND

Kohalik ressurss ja ettevõtlus (valdkonna osakaal LEADER-meetmetest 35%)

Strateegiline eesmärk 2: TASi piirkonna ettevõtlus on kohaliku ressursi väärindav, kogukonda teenindav ja uuenduslik, turismipotentsiaali rakendatakse piirkonna eripäradest lähtuvalt.

Rakendatavad meetmed:

- **Meede 2.1: Kohalik väiketootmine ja äri- ja teenusteenused** (maksimaalne toetus 80 000 eurot, minimaalne toetus 10 000 eurot, toetuse määr 50%)
- **Meede 2.2: Turism ja puhkevõimalused** (maksimaalne toetus 80 000 eurot, minimaalne toetus 10 000 eurot, toetuse määr investeeringute puhul 60%, võrgustike projektide puhul 80%)
- **Meede 2.3: Uuendused ja piloteerimine** (maksimaalne toetus 40 000 eurot, minimaalne toetus 10 000 eurot, toetuse määr ettevõtlusprojektidele 60%, teistele 90%)

3. FOOKUSVALDKOND

Suurprojektid, vihmavarju- ja koostööprojektid
(valdkonna osakaal LEADER-meetmetest 25%,
millele lisandub ESF+ rahastus)

Strateegiline eesmärk 3: TASi toel on piirkonnas tugevnenud erinevate tasandite ja sektorite koostöö ning suurenenud sotsiaalne kaasatus.

Rakendatavad meetmed:

- **Meede 3.1: Suurprojektid** (maksimaalne toetus 200 000 eurot, minimaalne toetus 100 000 eurot, toetuse määr 50%)
- **Meede 3.2: TASi koostööprojektid** (summad ja toetuse määrad LEADER-määrusest lähtuvalt)
- **Meede 3.3: Sotsiaalse kaasatuse suurendamine** (maksimaalne toetus 10 000 eurot, minimaalne toetus 1000 eurot, toetuse määr 100%)

TASi strateegia 2023-2030

Visioon	TASi piirkonnas on arukad kogukonnad, ettevõtlikud ja terved noored ning kohalikku ressursi väärimdav ja uuenduslik ettevõtlus. Rohe- ja ringmajanduse võimalusi rakendatakse piirkonnas nutikalt. Siinsed koostöövõrgustikud ja uued algatused on kestlikud ning tuntud nii Eestis kui mujal. TASi toel on tõusnud piirkonna elukvaliteet ja inimeste heaolu.			
Fookus-valdkonnad 1, 2	1. KOGUKONNAD JA NOORED (osakaal LEADER-meetmest 40%)		2. KOHALIK RESSURSS JA ETTEVÕTLUS (osakaal LEADER-meetmest 35%)	
Meetmed ja tegevussuunad	1.1. Arukad kogukondlikud lahendused (24%)	1.2. Ettevõtlikud ja terved noored (8%)	2.1. Kohalik väiketootmine ja ärilised teenused (14%)	2.2. Turism ja puhkevõimalused (14%)
	• Arukate kogukondade kontseptsiooni elluviimiseks vajalikud investeeringud • Kogukondade jaoks oluliste objektide ja taristu arendamine • Kogukondade turvalisuse ja toimepidevuse tõstmiseks vajalikud investeeringud	• Noorte ettevõtlikkuse ja omaalgatuse toetamine • Noorte praktiliste oskuste arendamine • Noorte füüsilise ja vaimse tervise toetamine • Noortega seotud ühisprojektide elluviimine	• Kohalik toit, sh Tartumaa toidustrateegia elluviimise toetamine • Muu kohalikku ressursi väärimdav väiketootmine • Kohalikule kogukonnale suunatud ärilised teenused, sh teenused kiiresti kasvavates või turutörke piirkondades eesmärgiga vähendada sundliikumist	• Emajõega seotud teenuste ja taristu arendamine • Piirkonna eripära rõhutavate turismitoodete ja teenuste arendamine, sh majutus, toitlustus • Turismivõrgustike arendamine, sh paketid, terviklikud turismitooted • Avalikuks kasutuseks suunatud puhketaristu arendamine
	1.3. Kogukonna väikeprojektid (8%)		2.3. Uuendused ja piloteerimine (7%)	
	• Arukate kogukondade kontseptsiooni väljatöötamine ja piloteerimine, sh strateegiad ja piloottegevused • Kogukondlike algatuste toetamine, mis tõstavad kohapealset võimekust • Kohalikule kogukonnale suunatud teenuste ja taristu arendamine, sh väiksemad investeeringud turutörke piirkonnas • Kogukonnale suunatud infoplatvormide jt uuenduslike lahenduste arendamine		• Rohe- ja ringmajanduse alased pilootprojektid • Innovatsiooniprojektid kõrge lisandväärtusega sektorites (sh energeetika, IKT & elektroonika, bio- ja tervisesektor, keemia ja materjalid) • Innovatsiooniteadlikkuse tõstmisele suunatud projektid	

Fookus-valdkond 3	3. SUURPROJEKTID JA KOOSTÖÖPROJEKTID (osakaal LEADER-meetmest 25%, millele lisandub meetme 3.3 rahastus summas 627 016 eurot ESF+ rahastusest)		
Meetmed ja tegevus- suunad	3.1. Suurprojektid (15%, 400 000 eurot)	3.2. TASi koostööprojektid (10%)	3.3. Sotsiaalse kaasatuse suurendamine (627 016 eurot)
	Investeeringud suuremahulistesse objektidesse või rajatistesse, mis on suunatud avalikuks kasutamiseks ja kavandatud kolme sektori koostöös	Piirkondlike, regionaalsete ja rahvusvaheliste koostööprojektide elluviimine ning nendega seotud investeeringud ja tegevused	- Sihtgruppide vajadustest lähtuvad uuenduslikud teenused, sündmused ja tegevusvõimalused, ligipääs - Kogukondade lähendamine, kogukondlik märkamine, teadlikkuse tõstmine - Spetsialistide ja hoolduskoormusega inimeste toetamine - Vaimse ja füüsilise tervise toetamine

Läbivad printsiibid (TARK)			
Tartumaa eripära võimendamine	Arukus ja uuenduslikkus	Rohepöörde rakendamine	Kogukondlikkus

Tartumaa Arendusseltsi arendustegevused – et elu meie piirkonnas edeneks

TASi eelarve
1,14 miljonit eurot,
millest LEADER-programm
ca 370 000 eurot

20 arendusprojekti
erinevates valdkondades:
noored, innovatsioon, ettevõtlus,
turism, regionaalareng,
kohalik toit,
arengukoostöö jt.

TASi eripära on algusest peale olnud **organisatsiooni selge positsioneerimine mitte ainult LEADER-toetusmeetme rakendajana, vaid arendusorganisatsioonina**. See tähendab, et aastate jooksul on algatatud ja ellu viidud kümneid rahvusvahelisi, regionaalseid ja piirkondlikke arendusprojekte, millel on oluline positiivne mõju nii TASi piirkonna arengule kui ka laiemale piirkonnale.

TASi oluline suund on läbi eelnevate strateegiate olnud **piirkondlike, regionaalsete ja rahvusvaheliste koostöövõrgustike areng**, millest osasid on TAS ise vedanud ning osasid on toetatud läbi vastavate meetmete. Headeks näideteks on nt turismiarengule suunatud Sibulatee, aga ka Peipsimaa, Elva puhkepiirkonna ning Emajõe ja Võrtsjärve koostöövõrgustikud, rahvusvahelise koostööprojekti „Food Corridors“ raames käivitatud Tartumaa toiduvõrgustik ja rohefestivalide koostöövõrgustik, noortevaldkonna arengut toetav Tartumaa noorsootöötajate koostöövõrgustik,

regionaalsele koostööle suunatud võrgustikud „Maitsev Lõuna-Eesti“, „Kollased aknad“ ning Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm jne. Võrgustikega seotud projektide arendamiseks on kaasatud ka muude fondide rahastust (nt URBACT, Erasmus).

Võrgustike kõrval on TAS vedanud mitmete muude koostööalgatuste käivitamist. Edulugudeks võib pidada nt **Tartumaa Noortefondi rakendamist (toetab noorte omaalgatust), „Aruka te külade“ kontseptsiooni Eestisse toomist ja rakendamist, regionaalsete lennujaamade koostööd, aga ka arengukoostööd kolmandate riikidega** (LEADER-põhimõtete edendamine Moldovas).

Lisaks eelmainitud koostööprojektidele on TAS viinud ellu mitmeid teisi rahvusvahelisi koostööprojekte: nt innovatsiooni arendamiseks (rahvusvaheline koostööprojekt „Innovatsiooni otsingul“) ja regiooni isemajandamis- ja kaasfinantseerimisvõimekuse arendamiseks (rahvusvaheline koostööprojekt „Crowd4Region“).

Arendustegevuste elluviimisel on TASi koostööpartnerite ring lai. Lisaks kohalikele omavalitsustele, vabaihendustele ja ettevõtjatele on olulisemad kohalikud ja siseriiklikud partnerid olnud Tartumaa Omavalitsuste Liit, Tartumaa Noortekogu, Tartumaa Noorsootöötajate Ühendus, Tartumaa Turism, TÜ Taluturg, Tartu Ärinõuandla, Tartu Teaduspark, Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool, Eesti Lennuakadeemia ja Tartu Lennujaam, Tartu Rakenduslik Kolledž, SA Tartu 2024, Lõuna-Eesti Turismiklaster, Lõuna-Eesti LEADER-tegevusrühmad ja Peipsi piirkonna tegevusrühmad. Programmi LIFE projektide ja uue perioodi raames on koostöö tugevnenud Tartu Regiooni Energiaagentuuriga.

Väliskoostööprojekte on viidud ellu LEADER-tegevusrühmade ja teiste partneritega Soomest, Rootsist, Lätist, Iirimaalt, Hispaaniast, Austriast, Luksemburgist, Saksamaalt, Itaaliast, Hollandist, Põhja-Iirimaalt, Sloveeniast, Portugalist, Kreekast, Ungarist, Tšehhist, Moldovast ja Gruusiast.

TASi uue perioodi strateegia loomise protsessis toimus arendusprojektide tulemuslikkuse hindamine, mille viis läbi strateegia konsultant Mihkel Laan.

Hindamise tulemusena saab kokkuvõtvalt mõjusamateks projektideks pidada:

- **Noortefondi rakendamist** – kokku on rahastatud ligi 200 noorte omaalgatusprojekti, millel on olnud selgelt aktiveeriv mõju TASi piirkonna noortele. Tegu on ka mitmeid tunnustusi pälvinud algatusega.
- **Tartumaa toiduvõrgustiku käivitamist** – tegeleb kohaliku ressursi süsteemse väärindamisega. Vastav koostöövõrgustik kaasab üle 150 organisatsiooni, sh toidu tootjaid, töötlejaid, toitlustajaid, teadus- ja arendusasutusi, kaubandusettevõtteid jne.
- **Emajõe võrgustiku arendamist** – tegeleb kohaliku eripära võimestamisega. Võrgustikku on kaasatud u 60 organisatsiooni ning tegu on kogu maakonna jaoks strateegilise tähtsusega teemaga, mis on fookuses ka maakonna arengustrateegias.
- **Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi käivitamist** (laiemalt Lõuna-Eesti koostöö, mis on alguse saanud „Kollaste akende“ projektidest) – üks suuremaid ja olulisemaid kogu Lõuna-Eesti regiooni kogukondade tasandil kaasavaid tegevusi Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 programmis.
- **„Arukate külade“ kontseptsiooni rakendamist** – toetab innovatsiooni kogukondades, on kaasa toonud üle-eestilise tähelepanu ning on määratletud järgmisel perioodil kogu LEADER-tegevuse üheks prioriteediks Eestis.

Eraldi väärib märkimist asjaolu, et arendusprojektide puhul on TASi oluliseks tugevuseks võimekus kaasata projektide rahastamiseks teisi fonde peale LEADER-meetme (URBACT, LIFE, Interreg, Erasmus jt).

Noortevaldkonna projektid

Tartumaa Noortefond

Tartumaa Arendusselts on alates aastast 2010 toetanud 12–26-aastaste noorte algatusi Tartumaa Noortefondist. Väheste projektikogemustega noortel on keeruline otse LEADER-meetme toetustele konkureerida, võimalus oma ideid ellu rakendada on aga oluline noorte sidumiseks kodukandi ja kogukonnaga. Noortefondist toetuse taotlemine annab praktilisi oskusi ja kogemusi, mis kuluvad ära nii tööturul kui ettevõtluses.

Noortefond toimib põhimõttel noortelt noortele – seda koordineerib Tartumaa Noortekogu ning noored on kaasatud projektide hindamisse. Aastate jooksul on Noortefondist toetust saanud ligi 200 väikeprojekti, mille hulgas on erinevaid üritusi, koolitusi, huviringide korraldamist, luuleraamatu väljaandmine, keskkonnahoiule suunatud tegevused, õppereisid ja ettevõtete külastused jpm. Eelistatud tegevusvaldkonnad on ettevõtlikkus, tervis, kestlikkus, koostöö ja õppimine. Toetus ühele projektile on 200–1000 eurot.

Noortefondi on lisaks Eestile tutvustatud mitmel korral Euroopa Komisjoni üritustel kui ka erinevates liikmesriikides – Hollandis, Põhja-Iirimaal, Soomes, Lätis ja Portugalis, kus selline tegevus- ja rahastusmudel on pälvinud suurt tähelepanu.

Noortefondi koostööpartnerid: Tartumaa Arendusselts, Tartumaa Noortekogu, Tartu Ärinõuandla, Tartumaa Noorsootöötajate Ühendus, Tartumaa Omavalitsuste Liit.

Uuel perioodil jätkab TAS Tartumaa Noortefondi rakendamist.

Elluviidud noortevaldkonna projektid	TASI eelarve (€)
Tartumaa aktiivsed ja ettevõtlikud noored 2018–2021	42 000
Erasmuse noorteprojekt	17 100
Tartumaa Noortefondi rakendamine 2022–2024	35 000

Kohaliku ressursi ja regionaalarengu projektid

Toiduvõrgustikud („Food Corridors”)

Tartumaa Arendusselts viis 2019.–2022. aastal koos rahvusvaheliste partneritega ellu URBACTi programmist rahastatud koostööprojekti „Toiduvõrgustikud” („Food Corridors”).

Projekti raames moodustati Tartumaa toiduvõrgustik. Toiduvõrgustikus osalevad suured ja väiksemad tootjad, toitlustajad, turud, hotellid, ülikoolid, arendusasutused, kohalikud omavalitsused, turismivõrgustikud, Tartu 2024 jt.

Loodud koostöövõrgustiku osalusel koostati Tartumaa toidustrateegia, mis on sektorite ja valdkondade ülene (aruteludes osales üle 100 organisatsiooni). Esimese etapina viidi strateegia loomisel 2021. a kevadel läbi fookusgruppide intervjuud ja koostati Tartumaa toiduvaldkonna taustauuring.

Tartumaa toidustrateegia keskmes on puhta kohaliku tooraine säästlik kasutus ning tootjate ja tarbijate parem kokkuviiimine. Maakonna eriline tugevus seisneb tootearenduses ja innovatsioonis siinsete ülikoolide ja teiste teadusasutuste ajupotentsiaali rakendamisel. Kavas on kujundada oma bränd piirkondlike eripärade rõhutamiseks ja edukamaks turundamiseks.

Koostööprojekti piloottegevusena viidi ellu rohefestivali eksperiment, mille raames toimusid mitmed koolitused ja loodi sündmuste individuaalne roheplaan. Programmis osalesid jöeretked

„Avasta Emajõgi”, festival „Tartu Autovabaduse puiestee“, Eesti Liikumis- ja Spordifestival, Tartu Hansalaat 2022, Tabivere Rahvama ja sündmused Tabivere rannas, Nõo Best Grill Fest, koolilõpetajate vastuvõtt Priiuse seltsimajas, Ülenurme sügislaat ja näitus „Tõuloom“, Tartu Linnamaraton, Sisevete Festival, Maarjalaat, Tartu Tudengipäevad, „Maitsva toidu tee“ Kastre vallas ja Apraaditehase festival.

Koostööpartnerid: Tartumaa Arendusselts (Tartu linn ja maakond), Comunidade Intermunicipal da Região de Coimbra (Portugal), Municipality of Larissa (Kreeka), Municipality of Szécsény (Ungari), Business Support Centre Ltd, Kranj (Sloveenia), Municipality of Alba Iulia (Rumeenia), Unione dei Comuni della Bassa Romagna (Itaalia).

TASi tegevuspiirkonna ühisstrateegia 2023–2030 toetab Tartumaa toidupiirkonna ja toiduvõrgustiku arendamist. Tegevuste elluviimise toetamiseks kasutatakse TASi meetmete kõrval ka teisi fonde. Tartumaa toidustrateegia rakendamiseks viib TAS ellu järgmisi projekte: LEADERi ühisprojektid „Tartumaa toidusündmuste sari ja toiduvõrgustiku arendamine“, „Tartumaa toidupiirkonna arendamine“, MAK 2014–2020 meetme 16.4 toetusprojekti „Lühikeste tarneahelate või kohalike turgude kaudu põllumajandustoodete ja toidu turustamisvõimaluste arendamine”.

Elluviidud kohaliku ressursi ja regionaalarengu projektid	TASi eelarve (€)
URBACTi programmi rahvusvaheline koostööprojekt „Food Corridors“	91 460
LEADERi rahvusvaheline koostööprojekt „Euroopa lennujaamade koostöövõrgustiku loomine ja koostöö edendamine Hiina partneritega“	50 520
LEADER-koostööprojekt ärisuhete, turismi ja lennunduse arendamiseks koostöös Seinäjoki piirkonnaga Soomes	33 760

Turismivaldkonna projektid

Emajõe ja Võrtsjärve koostöövõrgustik

Tartumaa on Lõuna-Eesti maakondade seas ainulaadne selle poolest, et terve maakond on läbitav laevaga. See ei torka kohe esmapilgul silma, aga laevnikud teavad kinnitada, et Tartumaa on nagu ümberpööratud Hiiumaa – nii Hiiumaa ümber kui Tartumaa sees on üle 300 km kaldajoont, kuhu laevaga ligi pääseb.

Emajõe-äärseid ettevõtjaid, mittetulundusühendusi ja kohalikke omavalitsusi ühendav Emajõe koostöövõrgustik tegutseb ühiselt piirkonna arengu suunamiseks.

Emajõgi, Võrtsjärv ja Peipsi järv on Tartumaa jaoks strateegilise tähtsusega loodusressursid, mille potentsiaali kasutuselevõtu vajadust rõhutab nii TASi kui ka Tartu maakonna arengu strateegia. Emajõe võrgustikku on kaasatud u 60 organisatsiooni ning koostööteemadeks on turism, keskkonnakaitse, investeeringud puhketaristusse ja ühine turundus. Regulaarselt toimuvad võrgustikukohutused ja ühistegevused ning koos panustatakse piirkonna tutvustamisesse ja turundusse.

Võrgustiku ühise ettevõtmisena käivitati aastal 2021 jõeretkede sari

„Avasta Emajõgi” eesmärgiga tutvustada jõel puhkamise võimalusi. Retked kutsuvad avastama jõeelu kõigil neljal aastaajal ning ühtlasi innustavad panustama sealse ökosüsteemi hoidmisesse. Tartumaa Arendusseltsi eestvõttel toimuv jõeretkede sari kuulus Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 põhiprogrammi.

Emajõe võrgustikul on veel teinegi edukalt käivitatud ühistegevus – iga-aastased Emajõe koristustalgud. Emajõe võrgustik ja aktiivsed talgulised puhastavad juba neljandat aastat järjest Emajõge. Talgud on toimunud kuues punktis: Kavastu-Praaga, Luunja, Rebase sadam, Lodjakoda, Reku ja Jõesuu. Talgutel on osalenud rohkelt vabatahtlikke ja igal aastal on puhastatud 100 kilomeetrit Emajõge.

Koostööpartnerid: Tartumaa Arendusselts, Võrtsjärve Ühendus, Võrtsjärve Kalanduspiirkond, Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu.

TASi tegevuspiirkonna ühisstrateegias 2023–2030 on oluliseks teemaks Ema-jõega seotud teenuste ja puhketaristu arendamine, samuti koostöövõrgustiku tugevdamine ja ühistegevuse edendamine.

TAS viib ellu Eesti-Läti programmist rahastatud projekti „River Networks” koostöös Koiva jõe piirkonnaga Lätis ja osaleb partnerina Tartumaa Omavalitsuste Liidu RTK projekti „Võrtsjärve-Emajõe-Peipsi võrgustiku ja veeteie arendamine” elluviimisel. Lisaks jätkub Emajõe jõeretkede sarja ja talgupäevade koordineerimine.

Elluviidud turismivaldkonna projektid	TASi eelarve (€)
Emajõe ja Võrtsjärve koostöövõrgustik	30 000
Peipsimaa sihipärane turundus	40 032
Peipsi Järvefestival II ja III	14 500
Peipsi Järvefestival ja Peipsimaa Koostööfoorum	20 000
Peipsi Järvefestival VI ja VII	26 000

Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm

Regionaalse koostöö projektid Lõuna-Eestis

Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm

Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi raames korraldati 2023. ja 2024. aastal ühtekokku 20 projekti u 250 väärtuspõhise sündmusega, mis kutsusid osalema külastajaid Eestist, Euroopast ja mujalt maailmast. Kogukonnaprogrammi eesmärk oli anda hoogu omavahelisele koostööle ja tugevdada Lõuna-Eesti identiteeti. Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 põhiprogrammi osana aitas kogukonnaprogramm tutvustada kogu piirkonda just nende väärtuste põhjal, mis on olulised kohalikele inimestele ja kogukondadele. Kõik valitud sündmused aitasid tõsta esile Lõuna-Eesti väärtusi – puhast loodust, mitmekülgset kultuuripärandit, kohalikku toitu ja käsitööd, tervislikku eluviisi, jätkusuutlikke ja innovaatilisi lahendusi ning aktiivseid ja elujõulisi kogukondi.

Kogukonnasündmused, mis kuulusid avatud taotlusvooru tulemusena Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi, olid järgmised: jöeretkede sari „Avasta Emajõgi!“, Tartumaa toidusündmuste sari „Tirin“, kogukonnalavastus „Leevaku kullakaevur“, „Seto

kostipäivä aastaring“, kogukonnafestival „Mina tean, kust tuleb minu toit“, Tartumaa teemapäevad „Päritud ellujäämis-kunstid“, Rõuge projekt „Sanna!“, ruumiloomekonverents „Loo või loobul“, „Taliteed Emajõe-Suursoos“, maaliliste maastike jäädvustamise matkasari Otepääl, rännaklavas-tus „Eedeni aed“, I Kodavere laalupido, dokumentaallavas-tus „Õhud meie vahel“, Seto tantsupidu „Kad´ah kavvõkõsõ“, Navi küla kogukonnafestival, roosifestival Kaagjärvel, Peipsi Toidu Tänav 175 km, Kagu-Eesti inspiratsioonifestival „Loovus loob lootust!“, „Avastamata Antsla aarded – järved“, linnaruumi-lavastus „Läbi linna: Valga+Valka“. Sündmusi toetati LEADER-meetmest ning SA Tartu 2024 poolt Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammile eraldatud eelarvest.

Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 põhiprogrammi kuulunud Lõuna-Eesti kogukon-naprogramm kasvas välja 2013. aastal Lõuna-Eesti LEADER-tegevusrühmade käima lükatud kollaste akende projektist „Elu kahe maailma piiril“.

Koostööpartnerid: Tartumaa Arendusselts, Valgamaa Partnerluskogu, Võrumaa Partner-luskogu, Piiriveere Liider, Tartu, Elva, Võru ja Valga linn.

Uuel programmiperioodil on kavandamisel koostööprojekt „Kollaste akende“ kontseptsioo-ni ümberkujundamiseks koostöös Lõuna-Eesti, Hispaania, Hollandi, Soome ja Põhja-Iirimaa partneritega.

Elluviidud regionaalse koostöö projektid	TASI eelarve (€)
Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm	48 500 LEADER-programm*, 200 000 SA Tartu 2024
„Elu kahe maailma piiril“ II (Kollased aknad II)	55 523
Rahvusvaheline koostööprojekt: „Kogukondade tugevdamine ja turismi edendamine National Geographicu kollaste akendega“ (Kollased aknad III)	47 400

*Lisandus Lõuna-Eesti teiste tegevusrühmade projektide eelarve - 121 500€ ja täiendav rahastus tegevusrühmade tegevuskuludest.

Kogukondade ja innovatsiooni edendamise projektid

Arukate külade arenguprogramm

Arukad külad (ingl k Smart Villages) on Euroopa Komisjoni algatus, et edendada kohalike elanike koostööd ning julgustada erinevate Euroopa Liidu ja riiklike toetusmeetmete ja võimaluste kasutamist, parandades seeläbi kogukondade ja külade elukvaliteeti ning võimalusi.

Tartumaa Arendusselts koordineeris siseriiklikku LEADER-koostööprojekti „Arukate külade arenguprogramm”, mille eesmärk oli pakkuda tuge ja koolitustegevusi programmis osalevatele küladele oma piirkonna aruka küla strateegia loomiseks ja innovaatiliste piloottegevuste rakendamiseks.

Eestis osales „Arukate külade arenguprogrammi“ koostööprojekti 24 piirkonda, sh Tartumaalt Luunja vald ja Meeri küla. Programmi käigus toimusid koolitused, kus sai teadmisi nii digi-, rohe- kui ka sotsiaalse innovatsiooni teemadel. Õppereisid Taani ja Austriasse pakkusid võimalust uudistada, kuidas teistes riikides ja regioonides tänapäeval maaelu edendatakse.

Kui külaelanikel endil vajalikust oskusteabest puudu jäi, abistasid neid ekspertidest mentorid.

Luunja valla kogukond tegi projekti käigus ettevalmistusi virtuaalse kaardirakenduse loomiseks kohalike tootjate ja teenusepakkujate kohta. Luunjas leiti, et pahatihti ei tea isegi kohalik kogukond, mis tooteid ja teenuseid ettevõtjad ümbruskonna külates pakuvad. Samuti on Luunja kandis mitmekülgne kultuuripärand, mida saaks turistidele tutvustada. Rohkem turiste tähendab omakorda rohkem kliente ja tarbijaid kohalikele ettevõtetele. Projektis osalemine andis uusi oskusi ja ideid, kuidas Luunja valda pikalt läbivat Emajõe puhkemajanduses tõhusamalt kasutusele võtta.

Meeri Küla Arendamise Selts otsis programmi kaudu viise kohaliku looduse kasutamiseks arenguressursina. Ka siin on mõeldud nutirakendust, kuid selle sisuks on kohalike matkaradade tutvustamine koos rajaäärse taime- ja loomariigiga. On ju otse Meeri naabruses Keeri-Karijärve looduskaitseala. Külaelanikud on igatahes hakkamist täis, omavaheline suhtlus on muutunud senisest tihedamaks ja kahtlemata on juba see omaette väärtus.

Koostööpartnerid: Tartumaa Arendusselts (juhtpartner), Valgamaa Partnerluskogu, Lääne-Harju Koostöökogu, Jõgevamaa Koostöökoda, Võrumaa Partnerluskogu, Pärnu Lahe Partnerluskogu, Järva Arengu Partnerid, PAIK, Ida-Harju Koostöökoda, Põlvamaa Partnerluskogu, Rohelise Jõemaa Koostöökogu, Põhja-Harju Koostöökogu, Virumaa Koostöökogu.

Programmis osalenud külad/piirkonnad: Eassalu-Neitsi külade piirkond, Kamari küla, Kilingi-Nõmme piirkond, Kiltsi-Ebavere-Väike-Maarja piirkond, Koeru piirkond, Kose-Uuemõisa küla, Kriilevälja küla, Kuremaa alevik, Kääpa küla, Lubja küla, Luunja vald, Lääne-Harju kogukond, Meeri küla, Navi küla, Neeme küla, Otepää valla külad, Purtse küla, Ravila piirkond, Rohelise Jõemaa külade piirkond, Taevaskoja küla, Taheva piirkond, Uuesalu küla, Vajangu piirkond, Venevere-Paasvere-Laekvere piirkond.

Koostööprojekti tulemusena viis valdav osa Eesti tegevusrühmi uue perioodi strateegiasse sisse arukate küladega seotud tegevused. TASi strateegia toetab läbi toetusmeetmete „Arukad kogukondlikud lahendused“ ja „Kogukonna väikeprojektid“ projekte, mis panustavad uuenduslike sisulist väärtust loovate tegevuste rakendamisse.

Jätkatakse koostööd üleeuroopalise arukate külade võrgustikuga Smart Rural 21. Vald-konna toetamiseks viiakse ellu erinevaid projekte: digivõimekuse tõstmiseks projekt „e-Rural Resilience“ Kesk-Läänemere Interregi programmist, koostöös Tartu Regiooni Energiaagentuuriga LIFE-programmi projekt „Renoverty“. Kavandamisel on rahvusvaheline koostööprojekt „Arukate külade“ kontseptsiooni rakendamise toetamiseks.

Elluviidud kogukondade ja innovatsiooni edendamise projektid	TASI eelarve (€)
Siseriiklik LEADER-koostööprojekt „Arukate külade arenguprogramm“	10 994
LEADERi rahvusvaheline koostööprojekt „Innovatsiooni otsingul“	48 000
Rahvusvaheline LEADER-koostööprojekt regiooni isemajandamis- ja kaasfinantseerimisvõimekuse arendamiseks „Crowd4Region“	33 880

Arengukoostööprojektid Moldovas

TASi arengukoostööprojektiga „Uuenduslikud ja digitaalsed lahendused Moldova maapiirkondade arendamisel“ toetati LEADERi e-taotluskeskkonna loomist koostöös Poola partneritega (Polish Solidarity Fund). Samuti korraldati koostöös Moldova LEADER-võrgustikuga taotlusvoor digitaalsete lahenduste rakendamiseks maapiirkonnas.

Rahastati järgmisi taotlejate projekte: kohaliku tegevusrühma veebiplatvorm, turismiettevõtte majutuse ja toitlustuse korraldamise tarkvara, interaktiivne kaart ja infoplatvorm kasutusest väljas hoonetele uute omanike ja investorite leidmiseks, ilmastikuinfot vahendav tarkvara ja varustus puuviljaistanduse töö tõhusamaks korraldamiseks, robotikaklassi sisseseadmine kohalikus koolis, omavalitsuse dokumendihaldusplatvorm töö läbipaistvaks ja paremaks korraldamiseks, virtuaalsed külastusteeconad ja tegevusrühma digiteadlikkust suurendav veebiplatvorm, digitaalsete andmebaaside ja seiremooduli loomine. Projekti toetas Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus.

Koostööpartnerid: Tartumaa Arendusselts, Moldova LEADER-võrgustik, Poola Solidaarsusfond

Lisaks eelnevatele viis TAS eelmisel perioodil ellu KÜSKi arenguhüppe projekti, mille raames koostati TASi kommunikatsioonikava. Samuti on käivitamisel mitu uut koostööprojekti: nt Interregi projektid Eesti-Läti ja Kesk-Lääne-mere programmist.

Elluviidud arengukoostööprojektid Moldovas	TASi eelarve (€)
Arengukoostööprojekt Moldovas: „LEADER-meetodi rakendamine ja taotlusvoorude läbiviimine“	216 905
Arengukoostööprojekt Moldovas: „Uuenduslikud ja digitaalsed lahendused Moldova maapiirkondade arendamisel“	159 200

Rabarber ja karusmari maitsekaardile tagasi

OÜ Rabafarm

Asukoht: Kaimi küla,
Elva vald, Tartumaa

Kontakt: Leo Kivitar
tel 5648 1480
rabafarm@gmail.com
rabafarm.eu

Tartu ümbruses on rabarberikasvatusel pikad traditsioonid, kuid paar-kümmend aastat tagasi, kui toonane Tartu konservitehas lõpetas suuremates kogustes rabarberi varumise, likvideeris ka suurem osa kasvatajaid oma peenrad. Leo Kivitar ei loobunud – tema vanaisa Evald Paju oli istutanud esimesed rabarberipõõsad aastal 1965 ning seda pärandit ei saanud kaotsi lasta. Tänapäevaks on visalt peetud istandus laienenud kuuele hektarile.

Koostöös Eesti Maaülikooli teadlastega on välja valitud karusmarjapõõsaste sordid, mis tootmist rikastama hakkavad. Tuhandel põõsal saabuvadki juba tõsisemad saagiaastad.

Nii rabarberi kui karusmarja maitse on viimastel aastatel Eestis ja lähiriikides menukaks muutunud; auhindu on pälvinud nii mahlad kui

veinid. Töötledjad ootavad kvaliteetset toorainet! OÜ Rabafarmi seadmeпарк võimaldab nüüd toota teiste tootjate jaoks pastöriseeritud mahla ja toormahla, aga ka lõpptarbijale maitsvat rabarberinektarit (kaubamärk Rabarby). LEADERi projektitoetuse abil on Rabafarm rajanud uue peenravaibaga kaetud istanduse ja paigaldanud sellele piirdeaia. Marjad ja rabarber kasvavad sellises istanduses puhtamana ja annavad suuremat saaki, neid on kergem korjata ja töö käigus kulub vähem fossiilseid kütuseid.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Rabarberitoodete käitlemise seadmete soetamine ja ruumide sisseseaded	2017–2018	7994.14	15 988.32
Rabarberi- ja karusmarjatoodete tootmise moderniseerimine	2020–2021	3859.37	7992.82
Rabarberi- ja rabarberimahla tootmise arendamine	2023–2025	44 615.10	89 230.21

Ternespiim toiduks ja terviseks

Kui lehm toob ilmale vasika, siis esimestel poegimisjärgsetel päevadel sisaldab tema piim eriti palju kasulikke bioaktiivseid aineid. Seda piima nimetatakse ternespiimaks. Vasikate jootmisest üle jäävat ternespiima piimatööstused vastu ei võta, mistõttu see väärtuslik ressurss on seni raisku läinud. OÜ Teadus ja Tegu alustas Eestis esimesena ternespiimapulbri toodete valmistamist. Ettevõtte asutajad on pika kogemusega toidutehnoloogia insenerid ja doktori-kraadiga teadlased.

Teadus ja Tegu OÜ
Asukoht: Märja alevik
 Tartu linn, Tartumaa
Kontakt: Väino Poikalainen
 ja Lembit Lepasalu
 tel 505 7038
info@teadusjategu.ee
teadusjategu.ee

Tänapäevaks on tooteportfellis ternespiimapulber toiduainena, söödamaterjal vasikatele, ternespiimapulber lemmikloomadele, kapslid ja tabletid toidulisanditena. Ternespiimast eraldatud antikehi kasutati ko-roonavastase ninasprei tootmisel. Väljatöötamisel on ternespiima vadakuvalgu kontsentraatide ja isolaatide pulbrid, mida saab kasutada uude sete farmaatsia- ja kosmeetikatoodete valmistamiseks. LEADERi toetuse abil soetati ternespiimajää säilitus- ja eeltöötlemisseadmed, mis olid vajalikud uude kuivatusprotsessi juurutamiseks. Samuti muretseti seadmed, mis võimaldavad kogu protsessi vältel tootmiskvaliteeti kontrollida.

Projekt on eeskujuks seni kasutamata toorme jäätmevabal väärimisel, vähendab heitme koormust keskkonnale ja rikastab toidusektorit uute toodetega. Ternespiimatoodetel on ka tu-gev ekspordipotentsiaal.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Ternespiima väärimine ja ternespiimapulbri tootmiseseadmete hange ja rakendamine	2017–2019	3858.85	8088.24

Eesti juustud maailmatasemele

Andre Juustufarm OÜ müüb juustu Euroopa Liidus kaitstud kaubamärgi Andre Farm all ning on saanud oma toodetele ka rahvusvahelised kvaliteedimärgid. Seni pidi aga töotajad tõstma käsitsi juustukatlast välja üle 13 kg kaaluvaid vorme, mis oli suur koormus eriti töotajate seljale. Lisaks pidi kätega vormima juustuplasti enne, kui see läks pressi alla – see oli paras katsumus randmeliigestele.

Nüüd on LEADERi toetuse abil soetatud eelpressivann, kuhu lastakse mööda toru kogu juustuteramass. Selles vannis käib vada eemaldamine ja tera settimine ning eelpress. Eelpressivann annab võimaluse valmistada kvaliteetset kaua laagerdunud juustu, mille puhul on oluline, et juustutera vahele jääks võimalikult vähe vada-
kut ja õhku. Vannis toimub mehaaniline eelpress ning lõigatakse parajad tükid, mille töotaja saab mugaval tõstekõrgusel vormi asetada, vormi kaanetada ja edasi pressi suunata. See kiirendab juustutegu ning välistab ka tehnoloogilised vead.

Andre Juustufarm OÜ

Asukoht: Talvikese küla
Kambja vald, Tartumaa

Kontakt: Erika Koroleva
tel 5304 9809

erika@andrefarm.ee
andrefarm.ee

facebook.com/andrefarm

Kokkuvõttes paranes tänu projektitoetusele juustu kvaliteet ja kiirenes valmistamisprotsess, mis võimaldas suurendada juustukoja toodangu mahtu: kui enne väärindati juustuks umbes 45 tonni piima kuus, siis projekti tulemusel tõusis kasutatav kogus kohe 70 tonnini ning kasvuplaan on jõuda 120 tonnini.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Juustufarmi eelpressivanni soetamine	2016–2017	11 499	22 990

Alatskivi Mõisamaitset OÜ

Asukoht: Alatskivi alevik
Peipsiääre vald, Tartumaa

Kontakt: Külli Must
tel 5740 0987
must.kylli@gmail.com
alatskivimaitset.ee

Kasemahl edutatakse limonaadiks

Külli Must on olnud aastaid Alatskivi kandi majandus- ja kultuurielu eestvedaja. Tema ettevõtte OÜ Alatskivi Mõisamaitset toodab kohalikest puuviljadest, marjadest ja meest käsitööveine. Pakutakse ka põnevaid karastusjooke, nagu näiteks kasemahlast limonaad. Uudsed tooted on kääritatud põdrakanepi- ja viinamarjalehtedest teesegud. Nende valmistamisel kasutatakse ära veinitootmise kõrvalsaadus, mis muidu lihtsalt komposti hulka rändaks.

Alatskivi mõisa külastajad on andnud jookidele degustatsioonidel kõrge hinnangu, kuid tootmis-
mahtu piiras varem korralike seadmete puudumi-
ne. LEADERi projektitoetusega soetati veinitoorme
purusti, press ja kuivati, millega pressimisjääkidest
marjajahu toota. Võimsamad ja kvaliteetsemad sead-
med tagavad ka kindlama kvaliteedi – nüüd saab
kindel olla, et põdrakanepi lehtede käärimine toi-
mub kontrollitud temperatuuri ja niiskuse juures.
Karboniseerimisseadme abil lastakse aga limonaa-
disse värskendavat gaasivurtsu.

Projekti tulemusena loodi ettevõttesse üks täis-
ajaga tootetehnoloogi töökoht. Lisasissetuleku või-
malus tekkis aga paljudele ümbruskonna marja- ja
puuviljakasvatajatele ning metsamarjade korjajatele.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus- summa (€)	Kogu- maksumus (€)
Tootmiseseadmete parandamine Alatskivi Mõisamaitsetes	2020	5621.18	11 438.94

VIINAMÄRDI TALU & MEIEREI

OÜ Viinamärdi Talu
Asukoht: Luke küla
Nõo vald, Tartumaa
Kontakt: Denis Pretto
tel 5628 1180
denis.pretto@gmail.com
viinamarditalu.ee

Viinamärdi talus valmivad mõnusad lambajuustud

OÜ Viinamärdi Talu tegevjuht Denis Pretto on omandanud põllumajanduse ja toidutehnoloogia alase kutse- ja kõrghariduse Itaalias Paduas, kus ta on töötanud ka piima-farmides. Ta on end täiendanud Rootsis ja Uus-Meremaal ning on Eestis arvatavasti üks väheseid erialase doktorikraadiga toidu-tootjaid.

Viinamärdil alustati omatoodetud lambapiimast itaaliapärase juustude tootmisega 2018. aastal. Tänapäeval tehakse siin Eestis ainsana *pasta filata* tüüpi juustu ja huvilised on selle ka üles leidnud – läbimüük kasvab ja tootmismahud samuti. Plaanis on alustada lambapiimast hallitusjuustu tootmisega.

Kasvavas juustutööstuses tekkis vajadus uuemate ja paremate seadmete järele – on ju tegu tehnoloogiliselt nõudliku valdkonnaga, kus kõik peab olema värske, puhas ja kontrollitud. Viinamärdi talus leiti, et vaja oleks pastörisaatorit, jogurti villimise ja *mozzarella* vormimise masinat ning juustu laagerdusriiulit. LEADERi toetuse abiga saidki need muretsetud.

Pastörisaatori soetamisega kasvas tootmisvõimekus ja piima töötlemine muutus tunduvalt vähem energia- ja ajamahukaks. Ka jogurti pakkimiseks kulub nüüd varasemast vähem aega ja tööjõudu. *Mozzarella*-pallide vormimine oli töötajatele varem füüsiliselt väga koormav, kuna juustumass on kuum. Nüüd aga vormib maitsvad pallikesed valmis masin, mis teeb seda kiiremini.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Juustutöötlemise seadmete ja kaubiku külmaseadmete soetamine	2020-2022	25 811	64 049.53

OÜ Järiste Veinitalu
Asukoht: Aiamaa küla
 Nõo vald, Tartumaa
Kontakt: Kristel Sööt
 tel 5373 8564
veinitalu@gmail.com
jaristeveinitalu.com

Järiste Veinitalu laiendab tootmist

Nõo vallas Aiamaa külas kunagises Luke mõisa kõrtsis tegutseb OÜ Järiste Veinitalu, mille eridisainiga kasvuhoonetes küpsevad parimad meie kliimasse sobivad viinamarjasordid. Veinimeister Martin Sööt alustas koduveini valmistamisega 2010. aastal ning 2014. aastast tegutsetakse Kõrtsi talus, kus lisaks 200 viinamarjataimele kasvavad ka õunapuud. Kogu töö käib käsitsi ning iga aastakäik on kordumatu. Peremees Martin ja perenaine Kristel on veini ja siidri tootmise tarkusi käinud hankimas nii teistes põhjapoolsetes maades kui ka Eesti Maaülikooli teadlaste juures.

Järiste toodang on tunnustust leidnud nii kodu- kui välismaal: veinikonkursil Baltic Wine Competition 2017 saadi esikoht nii punaste viinamarjaveinide kui ka üldises viinamarjaveinide kategoorias.

Talu kuulub Eesti Veinitee võrgustikku ning võõrustab ka veiniturismi huvilisi – siin saab teha tiiru istanduses, võtta einet ning mõis-tagi mekkida erinevaid veine ja siidreid. Koostööd tehakse Taluturuga ning Eesti Viinamarjakasvatajate ja Veinivalmistajate Liiduga.

LEADERi projektitoetuse abiga sisustati veinitalu veiniköök nüüdisaegsete seadmetega: mitmesajaliitrised mahutid, purustaja, mahlapress ja sildistaja. Talu registreeriti ametlikult alkoholi väiketootjana ning sai müügiloa. Tootmise laienedes tekivad ka töökohad – esialgu aednikule, kes viinapuude ja õunaia eest hoolt kannab. Mahlapressi teenuseid saavad tellida kõik ümberkaudsed õuna- ja marjakasvatajad. Edaspidi plaanib pererahvas kasvuhooneid juurde rajada ning joogitootmise mahtu kasvatada 15 000 liitrini aastas. Veinitootmist ja -turismi näevad nad Eestis uue ning põneva tegevusalana, mis mitmekesistab nii meie toidulauda kui puhkevõimalusi.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Järiste Veinitalu veini ja siidri tootmise käivitamine ning teenuste arendamine	2018–2020	4882.82	9765.65
Järiste Veinitalu tootmismahu suurendamine ja toodete kvaliteedi tõstmine	2024	6021.63	12 216.20

Õnnela OÜ

Asukoht: Alasoo küla

Peipsiääre vald, Tartumaa

Kontakt: Keity Raudmäe

tel 5900 9234

keity.eres@gmail.com

facebook.com/onnemesi

Vedel mesi automaadist

Kellele ei meeldiks jahedal talveõhtul kuuma tee sisse lusikalt kullakarva mett niristada? Meega on paraku lugu nii, et toatemperatuuril seistes muutub see aja jooksul tahkeks. Vedela mee austajad on õnneks välja tulnud kavala leiutisega – soojenduskapis seisab mesi vedelana ning magusasõber ei pea lusikavart kõveraks kangutama. Meesoojenduskapi soetas endale ka OÜ Õnnela, kes aga astus veel sammu kaugemale.

Nimelt sundis COVIDi ajal soiku jäänud laada- ja turukaubandus ettevõtjat mõtlema, kuidas tervislik ja mõnus vedel mesi viia ostjateni kontaktivabalt. Lahenduseks oli meemüügiautomaat! Tänu sellele suudeti ära hoida suur läbimüügi langus ja TASi COVID-19 meetmest Taasterahastu abiga muretsetigi juurde veel kaks müügiautomaati. Kui mesitarude juures toimetades ei suuda masin veel niipea inimest asendada, siis meepurgi ulatamise ja kaardimakse vastuvõtmisega saab ta juba hästi hakkama.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetussumma (€)	Kogumaksumus (€)
Meeautomaatide soetamine	2022	6822	11370.03

Värvimisrobot ja uus tootmisliin

Avi Puutöökoda on Kastre vallas enam kui 25 aastat tootnud eritellimismööblit ja sisustuselemente, sh eestimaisest kasepuidust. LEADERi toetuse abil võeti tootmises kasutusse maailma tipp tehnoloogia – värvimisrobot, mis võimaldab toota säästlikumalt ja kiiremini. Kasutatavad lakid ja värvid on veepõhised ja seega ka väiksema keskkonnamõjuga.

Teine uuendus tootmises oli arvutijuhtimisega tööpingist ja pressist koosnev tootmisliin, mis võimaldab valmistada näiteks 45-kraadise liitega raamuksi ning seda lausa kümme korda kiiremini kui käsitsitööna. Uus tootmisliin võimaldab oluliselt kasvada tootmismahu ja hakata vaatama juba välisturgude suunas. Lisaks tekib vähem praaki ja jäätmeid ning rohkem töökohti kohalikele inimestele.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Mööbliukse tootmisliini soetamine	2017–2018	27 163.68	60 274.10
Värvimisroboti soetamine	2018–2020	69 550	139 100

Avi Puutöökoda OÜ
Asukoht: Hammaste küla
Kastre vald, Tartumaa
Kontakt: Ain Avi
tel 527 9673
email@aviptk.ee
avivabrik.ee

Halumasin täidab puhkemaja tööpause

OÜ Guitop

Asukoht: Meeri küla
Nõo vald, Tartumaa
Kontakt: Lembit Toru
tel 5556 0888
lembit@tmsl.ee
palupuhkekeskus.ee

2021. a täiendati TASi strateegiat ja viidi sisse COVID-19 meede. Taasterahastu vahendite toel soetas OÜ Guitop halumasinaga koos veolindiga. Selle abil saab toota kütte- ja kaminapuid. Ettevõtte seisukohast on tegu uue tootega, mis aitab tulusalt täita madalhooaega põhitegevuskohas Palu puhkekeskuses.

Puuküte on Eesti maaelus ajaproovile vastu pannud kütteliik ning kriisidega toimetulekuks soovitatakse ka vanu maju renoveerides ning moodsaid küttesüsteeme paigaldades neisse vähemalt üks puuküttega ahi või pliit sisse jätta. Saunadest-kaminatest ei maksa rääkidagi – neid armastatakse nii maal kui linnas.

Kui vanal ajal ostis ahjuomanik maal küttepuid enamasti mitmemeetriste juppidenä ning saagis-lõhkus-kuivatas need oma koduhoovil, siis nüüd soovivad paljud osta juba lõhutud puid, olgu lahtiselt või pakituna. Halumasin töötab kiiresti ja tõhusalt ning muudab ehituseks või mööbluks kõlbmatu kodumaise puidu tulevaseks hubaseks toasoojuseks.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Seadmete soetamine küttepuidu varumise ja müügi teenusega alustamiseks	2023	3145	5241.67

Ristkihtpuitpaneelidest kerkivad aina kõrgemad majad

OÜ CLTEST taotles LEADERi ettevõtlusmeetmest toetust kraana ja konteinerkatlamaja soetamiseks, et alustada ristkihtpuitpaneelide tootmist.

Ristkihtpuitpaneelid (inglise keeles *cross-laminated timber*, CLT) valmistatakse vähemalt kolmest kokku liimitud puidukihist nii, et iga kihi puusüü on naaberkihtidega risti. Nii valmib tugev ja tulekindel ehitusmaterjal, mis sobib isegi maavärinakindlate korrusmajade ja kõrghoonete ehitamiseks. Arvutijuhitud pingi abil täpselt vajalikku mõõtu lõigatud paneelidest saab kiiresti ehitada ning hoida seega kokku tööjõukulusid. Ühendkuningriigis ja Austraalias on tänaseks püstitatud enam kui 30 meetri kõrguseid ristkihtpuitpaneelmaju. Kanadas on CLT-paneelidest ehitatud 160-meetrine sild.

Eestis turul on ristkihtpuitpaneelid üks enim nõutud kaupu tänu sellele, et kõikidelt uutelt majadelt nõutakse A-energiaklassi. Paneelide tootmine on hea viis väärimada Tartumaal kodumaist puitu!

CLTEST OÜ

Asukoht: Nigula küla

Tartu vald, Tartumaa

Kontakt: Margus Vassiljev

tel 506 2677

margus@clt.ee

clt.ee

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetussumma (€)	Kogumaksumus (€)
CLTEST OÜ tehase käivitamine	2019–2020	69 991.45	149 460.07

Hobusearetus Luunjas

Uhked ja kaunid ratsa- ja sõiduhobused valmistavad inimesi kõikjal maailmas ning hobusport ja hobusekasvatus on prestiižsed tegevusalad. Lõuna-Eesti ratsaspordi keskus asub Luunjas, kus rohkem kui veerand sajandit on tegeldud ka hobuste tõuaretusega. Siit on pärit mitu noorhobuste tšempioni. Lääne-Euroopa tipp hobusekasvatajatega konkureerimist on aga seni takistanud tehnoloogiline mahajäämus – Eestis puudus võimalus hobuste embrüosiirdamiseks, mis annaks võimaluse saada väärtuslikelt märadelt mitu järglast aastas.

Talliteenuste OÜ taotles LEADERi projektitoetust embrüosiirdamise võimaluste loomiseks Luunjas. Koostööd tehti Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudiga – nemad saavad projekti tulemusi kasutada oma teadustöös. Tegevused toetasid ka Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi aretusprogrammi eesmärgid.

Talliteenuste OÜ / Luunja Stud OÜ

Asukoht: Luunja alevik

Luunja vald, Tartumaa

Kontakt: Sven Šois

tel 511 1106

sven@horsemarket.ee

FB: LuunjaStud

Projektimeeskonna unistus oli, et Euroopas takistussõidus grand prix' tasemel võistlev ratsu nimega Ibelle võiks saada endale vähemalt kümme sama andekat õde-venda. Nüüd on selleks võimalused loodud ja tulemusi näitab aeg.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Läbi embrüosiirdamise Luunja hobusekasvatus rahvusvahelisele tasemele I	2017–2018	4500	22 500
Läbi embrüosiirdamise Luunja hobusekasvatus rahvusvahelisele tasemele II	2022–2023	22 500	45 000
Biotehnoloogia turism Eestis – hobuste embrüolabori rajamine Luunjasse	2022–2025	67 540	116 666.69
Embrüokeskuse fassaadi, parkla ja sõnnikuhoidla renoveerimine, akupanga ja valgusreклаami soetamine	2023–2025	30 965	61 930
Mikromanipulatsioonisüsteemi soetamine hobuste kloonimiseks ja katseklaasiembrüote tootmiseks	2025	18 412.43	36 824.86

Kolkja puhkeala

Peipsiääre vald

Peipsiääre Vallavalitsus

Asukoht: Kolkja alevik
Peipsiääre vald, Tartumaa

Kontakt: Raimond Võimre
tel 5448 0580
raimond.voimre@peipsivald.ee
peipsivald.ee

Peipsi kaldal asuvasse Kolkja külla on puhkajaid juba ammu meelitanud muuseum, külastuskeskus ja restoran. Külalisi on aga üllatanud see, et rannakülas rannamõnusid õigupoolest nautida ei saagi. On suur järv, mida kohalikud vahel lausa mereks nimetavad, on liivane kallas, aga puudub plaaž.

LEADER-programmi abiga rajati Kolkjasse puhkeala: võrkpalliplats, grilliala ja mänguväljak. Randa paigaldati piknikupingid ja välikäimla, soetati rentimiseks vesijalgrattad. Peipsiäärse rannaala elavdamine andis inspiratsiooni kohalikule ettevõtjale, kes hakkas pakkuma saunateenuseid. See esimene pääsuke ei jää loodetavasti viimaseks! Paremad puhkevõimalused Peipsi kaldal rõõmustavad nii kohalikke kui külalisi lähemalt ja kaugemalt.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetussumma (€)	Kogumaksumus (€)
Kolkja puhkeala parendamine	2018–2019	4542.52	5678.15

Ulila randumisala

Ulilat mäletavad Tartumaa elanikud ammu ajast armastatud väljasõidukohana, kuhu meelitas kaunis suveaed. Mööda Emajõe pääseb Ulilasse paadiga, kuid hooletusse jäänud randumisala ei olnud kuigi atraktiivne ei külalistele ega kohalikele. Elva vald haaras härjal sarvist, kutsus kaasa kohaliku kogukonna ja MTÜ Sooveere ning algatas arendusprojekti, millele sai toetust LEADERi programmist.

LEADERi toetuse abil korrastati ja konserveeriti Ulila randumisalal paiknev Suure-Ulila mõisa keesikoda (juustukoda). Selle varemete kohale rajati varjualune, mis hoiab piirkonna ajaloopärandit hävimast. Nii sündis kogukonnale väärtuslik avalik ruum, kus on juba toimunud mitmed üritused. Lisaks kohalikele rõõmustab korrastatud randumisala mõistagi ka Emajõel paadiga matkajaid. Külalislahkem veetee toob edaspidi loodetavasti Tartumaale aina enam külastajaid.

ELVA VALD

Elva Vallavalitsus

Asukoht: Ulila alevik

Elva vald, Tartumaa

Kontakt: Priit Värv

tel 5149 508

elva@elva.ee

elva.ee

LEADERi toetusega rahastatud projektid*	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Välijõusaali ja mänguväljaku rajamine	2017–2018	10 160.86	14 088.60
Robotniiduki integreerimine õppetöösse	2017–2018	3400	4260
Annikoru rulapark	2019–2023	20 352	25 800
Ulila randumisala funktsionaalsuse ja atraktiivsuse tõstmine	2020–2022	48 180.67	68 576.88
Puhja noortekeskuse võimaluste mitmekesistamine noorte ettevõtlikkuse arendamiseks	2022–2024	2824.49	3530.62
Konguta Kooli madalseiklusrada	2023–2024	13 454.16	16 817.70
Ulila veesilma korrastamine	2023–2025	8377.92	10 472.40
Puhja mänguväljaku arendus	2023–2025	28 383.36	35 479.21

*Sisaldab lisaks turismiprojektidele ka Elva valla poolt ellu viidud kogukonna- ja noorteprojekte.

Rõpina Vallavalitsus
Asukoht: Mehikoorma alevik
 Meeksi vald, Tartumaa
Kontakt: Enel Liin
 tel 526 5057
 enel@rapina.ee
 rapina.ee

Mehikoorma rannaala sai oma promenaadi

Mehikoorma on õdus, vaikne ja puhta loodusega järveäärne alevik, mis ootab meelsasti külastajaid ja ehk ka tulevase uusi elanikke. Mis neid siia meelitada võiks? Eks ikka mõnus elukeskkond.

LEADER-programmi toel rajas Rõpina vald Mehikoorma sadama kõrvale rannaalale Peipsi järve võlude nautimiseks kolm erineva lahendusega teed – 240 meetrit tõstetud puitkõnniteed, 500 meetrit madalat laudteed ning 520 meetrit sillutatud kergliiklusteed. Kõrgem kõnnitee võimaldab nautida vaateid järvele, madal laudtee uurida lähemalt elusloodust, olgu siis taimi või konni. Kokku moodustavad teed 1,3 kilomeetri pikkuse ringi, mis on külastusatraktsioon, kuid väärindab elukeskkonda ka kohalike inimeste jaoks.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Mehikoorma rannaalale kõnni- ja jalgteede rajamine	2018–2021	69 991.63	94 188.72

Luke mõis – enam kui nukumajaga park

Luke mõisapark on üks kauneimaid Eestis – oma nukumaja meenutava kärnerimaja, kauni paviljoni, tiikide kaskaadi ja huvitava pargiarhitektuuriga. Pargi kultuuripärandi säilitamiseks on rekonstrueeritud kärnerimaja ja tiigid, ehitatud paviljon ja parkla. Kohalikel inimestel mõlgub aga meeles terviklik atraktiivne mõisakompleks, kus toimuvad kultuuriüritused ning kogukonna kokkusaamised. Selleks oli vaja suuremaid ruume.

Juba oli rekonstrueeritud vana valitsejamaja katus, kindlustatud seinu ja valatud põrandad. Nüüd sai LEADERi toetuse abiga korda näitusesaal: rekonstrueeriti ajaloolised laevõlvivid, sügavad aknapaale ja ukseavad, paigaldati uued aknad ja ukse, tehti elektritööd ja siseviimistlus. Valitsejamaja ajaloohõngulises peosaalis saab nüüd korraldada nii kohvikuõhtuid, väiksemaid teatrietendusi kui isegi stiilseid pulmapidusid. Aastaid pargipuude all tukkunud mõis on ärrganud uuele elule.

SA Luke Mõis

Asukoht: Luke küla
Nõo vald, Tartumaa

Kontakt: Gea Järvela
tel 508 8359
info@lukemois.ee
lukemois.ee

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Luke mõisa valitsejamaja etenduste- ja näitusesaali rekonstrueerimine	2018–2020	70 000	90 785.06
Luke mõisa valitsejamaja I korruse rekonstrueerimine	2020–2023	69 995.11	105 383.40
Luke mõisa väliüritustele kvaliteetsema ja ohutuma võimekuse loomine	2022–2023	50 405.25	77 174.13
Luke mõisa valitsejamaja arendustegevused	2023	69 987.33	91 188.72
Luke mõisapargi turismiteenuste võimekuse parandamine	2024–2025	18 602.56	23 253.20

SA Eesti Lennundusmuuseum

Asukoht: Lange küla

Kastre vald, Tartumaa

Kontakt: Mati Meos

tel 513 5490

info@lennundusmuuseum.ee

lennundusmuuseum.ee

Lennundusmuuseum inspireerib tulevasi insenere

Eesti Lennundusmuuseumi ekspositsioonis on 28 lennukit ja 4 helikopterit, aga ka õhutõrjekahureid, rakette ja muud tehnikat. Emotioone pakuvad külastajatele batuudid, langevarjuhüppe-, Ameerika mägede ja piloodisimulaatorid ning katapult. Muuseumi tegevus on eeskätt suunatud lastele ja noortele, kellele tutvustatakse nüüdisaegse tehnika võimalusi ning propageeritakse inseneriharidust. Koostööd tehakse Eesti Lennuakadeemia, Eesti Õhuväe ning ka lähedal asuva Lange Motokeskusega.

LEADERi projekti kaasabil soetati muuseumile hävitaja Panavia Tornado. Tegemist on Inglismaa, Itaalia ja Saksamaa koostöös välja töötatud ja Lääne-Euroopas seni ainukese muudetava tiivanoolsusega lennukitüübiga.

Lennuki esmaesitlus toimus 2019. aasta Eesti Lennupäeval, mida külastas üle 16 000 huvilise.

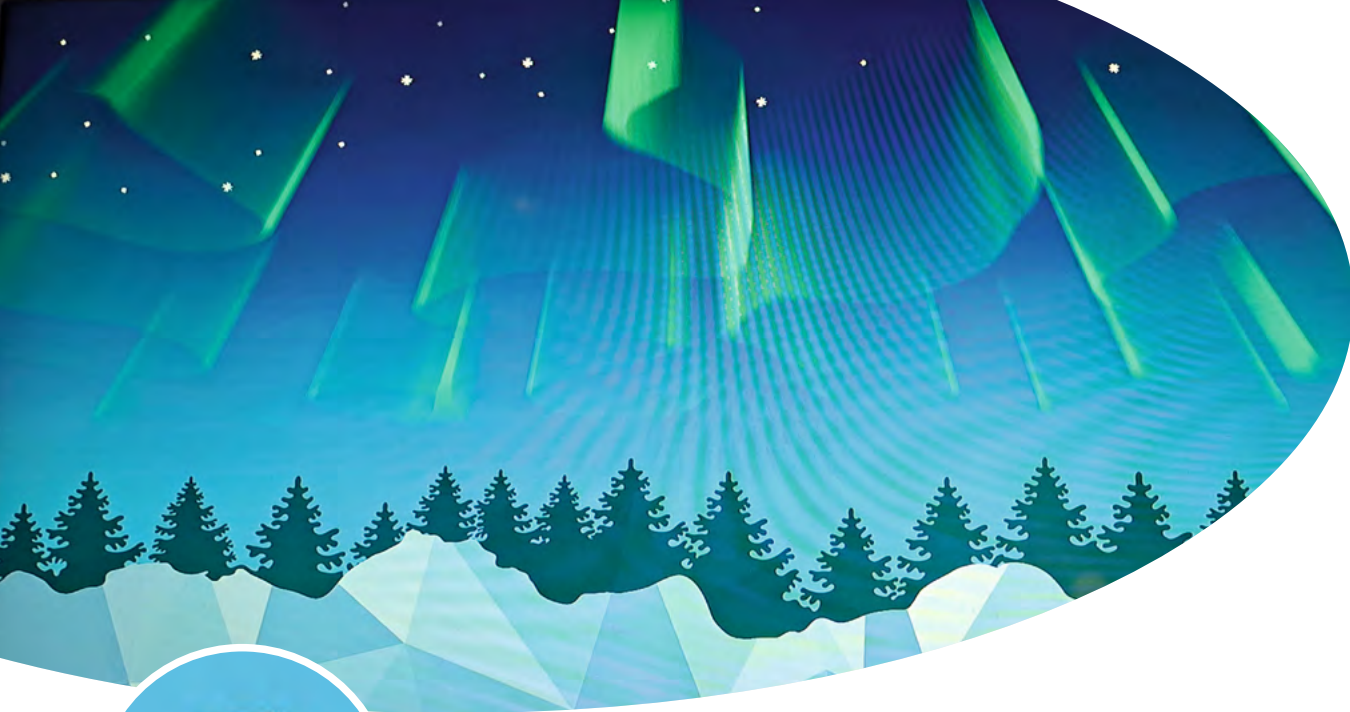

Aastatel 2018–2019 osteti veel viis merekonteinerit eksponaatide ladudeks, soetati patrullelektriauto territooriumi jälgimiseks ja liikumispuudega inimeste transpordiks. Osteti mahukas komplekt tarvikuid lennutehnika eksponeerimiseks, infopunkti soojuskiirgur ning distantsjuhtimisega peavärv. Investeeringute tulemusena muutus muuseum külastajasõbralikumaks ning eksponaadid ligipääsetavamaks. Kui varem ei saanudki lennukite kabiinidesse sisse vaadata, siis nüüd on huvilistel see võimalus olemas. Arengu tunnustuseks on ka EASi poolt 2019. aastal välja antud kõige külalissõbralikuma muuseumi tiitel.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Külustus- ja eksponeerimistingimuste ning töötingimuste parandamine	2018–2019	24 625.20	52 335.88
Maailma tehnikakultuuri pärand – muudetava tiivanoolsusega Panavia Tornado	2018–2019	66 933.39	136 348.14
Lennundusmuuseumi jätkusuutlikkuse kindlustamine	2023	69 413.45	93 486.51
Lennundusmuuseumi tööd ja projektid Tartu 2024 ürituste läbiviimiseks	2023	49 276	62 495
Lennundusmuuseumi tööd ja projektid Tartu 2024 ürituste läbiviimiseks, 2. järk	2023–2024	58 351.43	73 107.35
Eesti Lennundusmuuseum 25: õhutõrje osakonna ekspositsiooni komplekteerimine ja taastamistööd	2025	12 855.20	16 069

SA Saadjärve

Asukoht: Äksi küla
Tartu vald, Tartumaa
Kontakt: Kristi Saksing
tel 5911 3318
info@jaaag.ee
jaaag.ee

Jäaaja Keskus laiendab elamuste paletti

Jäaaja Keskuses saavad nii suured kui väikesed kogeda elamuslikku ülevaadet sellest, kuidas on aastatuhandete jooksul kujunenud maailma ja Eesti loodus. Väljapanek pakub ülevaadet jääaja tekkepõhjustest ja mõjust maakerale, Eestile ja Vooremaale, tutvustab Eesti looduse ja inimasustuse arengulugu pärast viimast jääaega ning kliimamuutuste põhjuseid ja nende uurimist.

Külastajate tagasiside põhjal töötasid keskuse giidid ja juhid välja värvimisseina kontseptsiooni, mis on Eestis seni ainus omataoline aktiivse tegevuse ala. „Lend virmalistega” loob kvaliteetse videoprojektsiooniga realistliku virmaliste nägemise kogemuse. Kogukonnapärimusest ammutab ainek „Kalevipoja kiviheite mäng”, mida nüüd saab mängida uuema ja töökindlama konsooliga. Mängule sai LEADERi projektitoetuse abiga parem liikumistuvastus, uuem graafika ja töökindlam tarkvara.

Jääaja Keskus on tehtud investeeringutega oma atraktiivsust tõstnud ning seda kinnitab ka külastajate arvu kasv.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Jääaja Keskuse värvimisseina kontseptsiooni loomine ning seina valmistamine	2017	7166.66	14 333.33
Kalevipoja kiviheitmäng	2017–2018	6408	12 816
Jääaja Keskuse „Lend virmalistega“ Äksis	2018	14 941.50	29 883
Jääaja Keskuse laste tegevustoa loomine	2020–2021	12 540	25 080
Interaktiivse külastuskaaslase loomine Jääaja Keskusesse	2022	6195	24 910
Miks Saadjärv on ainulaadne nii Eestis kui Euroopas? Väljapanek Jääaja Keskuses	2023–2024	20 060	40 413.34
Jääaja Keskuse seminariteenuse parendamine ja tootena parveseminaride loomine	2024–2025	3976.14	7952.29
Jääaja Keskuse kohviku muutmine peresöbralikuks kohvik-restoraniks	2025	7484.60	14 969.24

HOLLYFOOD

OÜ Kaitsmarger

Asukoht: Valmaotsa küla

Tartu vald, Tartumaa

Kontakt: Katri Pettai

tel 5349 9275

info@hollyfood.ee

www.hollyfood.ee

Hollywoodi einestama

Tallinn-Tartu-Luhamaa maantee ääres on vähe toitlustuskohti ning veel vähem niisuguseid, kus oleks rahvusvaheliste vedude rekadele parkimiskohad, milles juhid saavad oma ettenähtud puhkeaega veeta.

OÜ Kaitsmarger, kes peab Laevas Hollywoodi mäe all juba 1994. aastast söögikohta suure parklaga, nägi võimalust oma äri laiendada. 2018. a avati uus ja suurem restoran HollyFood, kuhu LEADERi projektitoetuse abil soetati köögitehnika, teenindussaali sisustus ja lauanõud. Nüüd saab pakkuda päevapraade naabruses asuva Valio töötajatele ning korraldada peoõhtuid kohalikele elanikele. Suund on pakkuda just värsket kohaliku toitu, mitte kiirtoitu, mis on maanteeäärsetes söögikohtades tavaline.

„Oleme siiralt tänulikud, et saime oma projekti LEADERi kaasabil ellu viia, kuna noortel ei ole ettevõtluse alustamine iseseisvalt ja ainuüksi omafinantseeringule toetudes tänapäeval üldse lihtne. Isegi hea ideega projekt võib seetõttu teostamata jääda,“ ütlevad õed Katri Pettai ja Maarja-Liisa Pettai-Pluum ning ootavad kõiki einestama.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Kaitsmarger OÜ toitlustusteenuse osutamiseks vajalike köögiseadmete ostmise	2017–2018	13 338	26 676
Kaitsmarger OÜ toitlustushoone sisustuse ostmise	2018	28 537.45	57 074.90

Tartumaa turismi- objektide ristturundus ja -viidastamine

Tartumaale paigaldati LEADER-meetme toega viis uut maakonna välikaarti ja asendati viis aegunud ja lagunenu kaart. Piirkonna kümne turismiattraktsiooni juurde paigaldati ristturunduse põhimõttel töötavad suunaviidad ning 25 külastuskoha siseruumidesse infovoldikute alused. Ristturunduse mõte on väga lihtne – käsitööpood soovib sisse astuda ka kohvikusse, kohvik juhatab taimeaeda, taimeaed näitab kätte teeotsa kitsekasvatustalu ja kitsekasvatustalu omakorda reklaamib käsitööpoodi. Võidavad kõik!

Tööde käigus saidki üksteise rõõmude ja muredega paremini tuttavaks nii turismiettevõtjad ja -arendajad kui ka kohalikud ettevõtjad omavahel. Plaan on selline, et paigaldatud infoaluste värskete materjalidega täitmise eest hoolitsevad edaspidi ettevõtjad ise. Selleks tuleb kontakte hoida ja loodetavasti sünnivad ka uued vahvad mõtted. Tartumaa Turism kavatses kindlasti jätkata ristturundamise arendamist ka tulevikus.

visit TARTU

SA Tartumaa Turism

Asukoht: Tartumaa

Kontakt: Annika Ojasaar

tel 744 2111

info@visittartu.com

visittartu.com

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Tartumaa turismiobjektide ristturundus ja -viidastamine	2017–2019	16 816.80	21 021

Eesti Evangeelse Luterliku

Kiriku Puhja Kogudus

Asukoht: Puhja alevik

Elva vald, Tartumaa

Kontakt: Tiit Kuusemaa

tel 5556 3876

puhja@eelk.ee

puhja.eelk.ee

Puhja kiriku torn ja pööning

15. sajandil püstitatud Puhja püha Dionysiusse kirik on mitte üksnes kohaliku luterliku koguduse kodu, vaid ka aktiivses kasutuses kontserdipaik ning turismiobjekt. Paraku on ajahammas hoonet omajagu purenud ning maakogudusel pole remonDIRAHAGA mõistagi priisata. LEADERi projektitoetus võimaldas restaureerida kiriku kooriruumi katuse ning parandada torni vahelaed. Plaan oli võtta torn kasutusele vaateplatvormina, kus Puhja külalised saaksid ümbruskonnale pilgu peale heita. Kiriku pööningule loodeti rajada näitusesaal, et elavdada kohalikku kultuurielu.

Täna ongi Puhja kirikutornist saanud populaarne külastusobjekt ning pööningul toimib vahva galerii, kus toimuvad ka noorteüritused. Pastoraadi teisele korrusele, mis seisis 30 aastat tühjana, on rajatud majutusruumid ränduritele, kes matkavad

Pirita-Vastseliina palverännuteel. Valmisid ka koosolekuruumid, kus toimuvad kooriproovid ja koolitused ning on väike muuseumituba. Koguduse juhid tunnistavad, et korras ruumid aitavad tööle väga palju kaasa, kuna Puhjas on kõik avalikus kasutuses hooned üsna üle koormatud.

Nüüd, kui hoog sees, peetakse juba uusi plaane – uuendamist vajaks tornikiiver ning rajamist avariiväljapääs. Esimeste sammude edu on selleks usku veelgi kinnitanud.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Puhja kiriku fassaadi ja avatäidete renoveerimine	2018–2020	43 089.02	96 762.75
Puhja kiriku kooriruumi katuse ja torni restaureerimine	2018–2020	14 408.75	42 912
Puhja pastoraadi renoveerimine	2018–2021	69 119.72	87 194.33
Puhja palverännukeskuse arendamine	2022–2024	49 810.69	73 553.89
Puhja kirikuaidade parendamine	2023	8064.44	10 080.56
Puhja kiriku parendamine	2024–2025	23 462.10	79 913.70

EELK Nõo Püha Laurentsiuse Kogudus

Asukoht: Nõo alevik

Nõo vald, Tartumaa

Kontakt: Mart Jaanson

tel 745 5195

noo@eelk.ee

nookirik.ee

Nõo kirikuplats sai väärika ilme

„Eesti lipu” laulusõnade autor Martin Lipp oli aastatel 1884–1923 Nõo koguduse õpetaja. 2021. aastal rajas Nõo vald kirikuesisele platsile lipuväljaku, kuhu paigaldati ja õnnistati lipulaulule pühendatud mälestuskivi. Väljakul lehvib nüüd ööpäev läbi valgustatult uhkelt Eesti trikoloor. Enne seda aga rajas EELK Nõo kogudus LEADERi toetuse abiga nägusad jalgteed ja parkla.

Kirik koos ümbrusega on sestpeale kujunenud Nõo ale-
viku tõeliseks keskuseks. Üks
rajatud teedest viib samuti
LEADERi toetusega ümber
ehitatud abihooneni, kus alates
2021. aastast on tegutsenud
suvekohvik. See on kujunenud
nii Nõo kohalikele kui külalis-
tele armastatud ajaveetmispai-
gaks. Kiriku ja suvekohviku kü-
lastajad võivad tänu projektile
arvestada ka korralike tänapäe-
vaste tualettidega. Sellistest
pealtnäha väikestest asjadest
moodustubki kokku elukesk-
konna kvaliteet, mis mõjutab
inimesi maale jääma.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus- summa (€)	Kogu- maksumus (€)
Nõo kirikuga seotud kultuuripärandi eksponeerimine	2018–2020	29 098.08	52 756.20
Nõo Püha Laurentsiuse kiriku abihoone ümberehitus	2019–2021	43 252.80	55 440
Nõo Püha Laurentsiuse kiriku interjööri renoveerimine	2022–2024	32 748.70	97 669.85
Nõo kiriku avatäidete restaureerimine	2023–2025	67 944	84 930

MTÜ Lohkva Külaselts

Asukoht: Lohkva küla
Luunja vald, Tartumaa

Kontakt: Kaire Vahejõe
tel 5615 8379

lohkva.kulaselts@gmail.com

FB: MTÜ Lohkva Külaselts

Lohkva noorte õhtud said sportliku sisu

Noored istuvad päevad läbi ninapidi telefonis? Palju õnne, olete mär-
ganud probleemi ja see on esimene samm teel lahenduseeni. Aga kas noor-
tel tegelikult on kodu lähedal koht, kus üksteisega päriselt kokku saada?
MTÜ Lohkva Külaselts esitas endale sama küsimuse: kus noored tahak-
sid kokku saada ja mida nad seal teha tahaksid?

LEADERi toetuse abil renoveeriti ja sisustati Lohkva Kogukonnakes-
kuse esimese korruse ruumid avatud noortekeskuse jaoks. Sinna on ooda-
tud kõik noored. Saab suhelda eakaaslastega, arendada sotsiaalseid osku-
si, avastada iseennast ja oma huvisid. Noorte jaoks sisustati väga oodatud
ja igatsetud jõusaal koos vajalike abiruumidega ning rajati mini-skatepark
rambiga. Aktiivse liikumise võimalus aitab ekraanilummusest välja tulla
ning on kindlasti kasuks nii füüsilisele kui vaimsele tervisele.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus- summa (€)	Kogu- maksumus (€)
Noored teavad, mida noored tahavad	2018–2019	11 472	14 340
Lohkva Kogukonnakeskuse osaline renoveerimine	2019–2020	33 001.88	42 781.80
Lohkva Kogukonnakeskuse osalise renoveerimise II etapp	2020–2021	41 206.44	71 976.32

Liikumisväljakul jääb telo taskusse

Kambja kooli huvijuht Toivo Ärtis märkas, et koolibussi ootavad noored kipuvad puhtast igavusest kooliõuel lollusi tegema. Aga mida neil oleks õues võimalik teha? Koos kolleegidega pandi pead tööle ja leiti, et lahenduseks oleks paremad aktiivse tegutsemise ja liikumise võimalused. Järgmiseks otsustati, et kui juba ette võtta, siis suurelt – rajada liikumisväljak, kus oleks tegevust kõigile külaelanikele. Sobivaid atraksioone andis välja nuputada. Kaasa löid ka kooliõpilased ise – joonistati eskiise ja küsiti pakkumisi. Viimaks valiti välja jõulinnaku vahendid ja batuut.

Täna seaks leiab Kambja liikumisväljak laia kasutust ning meelitab kokku eri vanuses ja eri huvidega noori. Seal korraldatakse kooliõpilastele aktiivseid vahetunde, osavust arendavaid võistlusi ja õuesõppe tunde koos aktiivsete pausidega. Vahetundidel ja pärast tundide lõppu sisustavad õpilased oma vaba aega ja arendavad kehalisi võimeid. Suvel kasutavad seda Kambja õpilasmalevlased ja noortekeskuse laagrites osalejad. Kambja valla rahvas sai aga innustust kodukandi elu edendamiseks veelgi arendusprojekte algatada.

Kambja Vallavalitsus
Asukoht: Kambja alevik
 Kambja vald, Tartumaa
Kontakt: Kairi Keskpalu
 tel 5393 5836
kairi.keskpalu@kambja.edu.ee
kambja.ee

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Kambja aleviku liikumisväljaku rajamine	2020–2022	13 848	17 430
Kambja aleviku liikumisväljaku laiendamine kogukonna erinevatele sihtgruppidele	2022–2024	21 148.80	26 436
Kambja Kooriakadeemia	2023–2024	10 064.55	12 695
Kambja kihelkonna rahvariiete soetamine Kambja segakoori Läte esindusriieteks	2025	7417.60	9272

TARTUMAA
LOOMETALGUD

#tartumaine ideede kiirendi

1.–2. oktoobril 2021

Kõrveküla Põhikool

Tartu vald

Vunki mano Tartumaale: kogukondlikud loometalgud

MTÜ Tartumaa

Omavalitsuste Liit

Asukoht: Tartumaa

Kontakt: Kaidi Randpõld

tel 5326 8963

kaidi.randpold@tartumaa.ee

tartumaa.ee

Tartumaa loometalgud toimusid kahel korral – 2020. a Nõo Põhikoolis ja 2021. a Kõrveküla Põhikoolis. Need töid kokku maakonna ettevõtlikud kogukonnahinged uusi muutusi loovate ideedega.

Nii said alguse „Digiõpsid“, hoogu said juurde Kodavere pärimuskeskuse tegevused, käivitus „Maalapsee minikool“, arendusse lükati Hollywoodi mägi, Kriimani mõisa kino, Õ-tiim, Kultuurikodaniku Akadeemia jpm.

Kokku osales 119 talgulist, lisaks arvukalt asjaajajaid ning üheskoos panustati Tartumaa arengusse 2325 tundi. Loometalgud viidi ellu Võrumaa Vunki Mano eeskujul tihedas koostöös võrukate Helen Avarlaidi ja Kadri Kangro (2020), Kristi Valsi ja Mai Timmiga (2021) Võrumaa Arenduskeskusest. Projektipartnerid olid Tartumaa Omavalitsuste Liit, Tartu Ärinõuandla, SA Tartumaa Turism ja Sihtasutus Tartu Loomemajanduskeskus.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetussumma (€)	Kogumaksumus (€)
Tartumaa kogukondlikud loometalgud	2020–2022	24 948	33 000
Tartumaa kogukonnakiirendi „Loov vald“	2022–2024	17 600	26 800

Käsitöotalust rohelse elustiili keskuseks

MTÜ Jaago Sõbrad
Asukoht: Kurista küla
Kastre vald, Tartumaa
Kontakt: Inga Talvis
tel 529 7919
inga.talvis@gmail.com
jaagotalu.ee

Jaago käsitöotalu asub Tartumaal Kurista külas. Siin toimuvad õpitoad ja käsitöölaagrid, mille teemad on taaskasutus, ressursisäästlikkus ning jätkusuutlik tegutsemine. LEADER-programmi toel on talu rajatud käsitööküün, mis on kasvanud tõeliseks kogukonnakeskuseks – siin toimuvad regulaarsed huviringid ja koolitused ning külaseltsi kokkusaamised, aga ka kontserdid ja etendused. Kaugemalt tulnud külalised saavad osa maal elamise ja isetegemise võlustest, lapsed saavad tegutseda aias ja hoovis.

Jaago talu pererahvas on mõelnud, et aastaks 2028 tahavad nad olla kogukonnas ja Eestis laiemaltki tuntud kui keskkonnamajas ja inimesehoidliku elustiili keskus, mis pakub erilisi, nutikaid, teaduspõhiseid, praktilisi, rohelse ja säästlikke koolituselamusi. Teadmisi jagades panustatakse oma kätega loomisse, taaskasutusse, säästlikesse ehituslahendustesse, prügi minimeerimisse, rohelse aiandusse, ise oma toidu kasvatamisse, tolmeldajatele sobilike taimelappide loomisse, kompostimisse – jätkusuutlikku elustiili igas võimalikus mõttes.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Jaago talu käsitööküüni küttesüsteemi ja kanalisatsiooni rajamine	2017–2018	14 865.59	18 671.66
Targa aia kogukonnapäev ja targa aia veebiplatvormi käivitamine	2024	10 951.53	13 551.42
Targa aia arenguhüpe: katmikala rajamine	2025	10 019.95	13 980

MTÜ Sootaga Maanaiste Selts

Asukoht: Lähete alevik
Tartu vald, Tartumaa

Kontakt: Urve Kaasik
tel 5341 2408
urvekaasik@hotmail.ee

Lähete naiskoori kostüümid said inspiratsiooni kodukihielkonna rahvarõivaist

Sootaga Maanaiste Seltsi juures tegutseb Lähete naiskoor, mis peagi tähistab juba 30. tegevusaastat. Et laulupidudel ja valla tähtpäevald väärakas välja näha, otsustasid tegusad naised soetada koorile uued esinemiskostüümid. Seltsi esinase Urve Kaasiku algatusel taotleti toetust LEADER-meetmest ja Tartu vallalt.

Põhjalikult sai uuritud kangaid ja toone ning joonistatud kavandeid. Lõpuks valiti tegumoeks hõlmikjakk ja -seelik ning kaunistuseks nööri- tikandi motiiv Äksi pikk-kuuelt. Kostüümid kujundas koori liige Merike Kaunissaare ja õmbles valmis Tiina Zukker OÜ-st Tinza Studio. Koor on esinenud uute kaunite kostüümidega mitmel kontserdil nii kodu- kui välismaal. 2023. aasta Eesti naiskooride võistulaulmisel iseloomustas žürii Lähete naiste esinemist nii: kaunis ja särav koor. Kindlasti annab ühtne ja kaunis ilme laulunaistele indu juurde ning toob ehk nende ridadesse uusigi lauljaid.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus- summa (€)	Kogu- maksumus (€)
Lähete naiskoori esinemiskostüümid	2018–2020	4000	5000

Mõisa käsitöökojas valmib keraamika

Luke mõis on üks Tartumaa eredamaid näiteid sellest, kuidas kohalik kogukond unustusetolmu alla vajunud kultuuripärandi uuesti läikima lööb. Alustati pargiteedest ja kärnerimaja kohvikust, järgnes valitsejamaja peosaal. Viinaköögi töolistemaja on aga LEADERi toel rekonstrueeritud käsitöökojaks. Selle ehitamise raames on tehtud vähemalt 1400 tundi vabatahtlikku talgutööd, kaasa on löönud kümned kohalikud inimesed, rahaliselt on toetanud erinevad fondid.

Nüüd on käsitöökojast saanud ehedalt taastatud ja mõisamiljõesse sobiv hoone, kus toimub aktiivne kogukondlik tegevus: toimuvad töötoad, regulaarselt käib koos keraamikaring. Käsitöökoja naised on valmistanud stiilsed mõisamuustrilised nõud, millest kärnerimaja kohvikus serveeritakse kohalikke hõrgutisi. Tartumaalased ja külalised on maja üles leidnud ning Luke rahvas rõõmustab, et teenitav tulu võimaldab juba maja ülalpidamiskulud kenasti ära katta.

SA Luke Mõis

Asukoht: Luke küla
Nõo vald, Tartumaa

Kontakt: Gea Järvela
tel 508 8359
info@lukemois.ee
lukemois.ee

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetussumma (€)	Kogumaksumus (€)
Luke mõisa käsitöökoja rekonstrueerimine	2017–2019	70 000	90 893.16
Luke mõisa käsitöökoja teise korruse rekonstrueerimine	2019–2020	20 729.76	25 912.20
Praktilised oskused noortele programmiga „Vanast uus“	2020–2022	7161.56	9315

Peipsiääre Vallavalitsus

Asukoht: Peipsiääre vald
Tartumaa

Kontakt: Raimond Võimre
tel 5448 0580

raimond.voimre@peipsivald.ee
peipsivald.ee

Peipsiäärne elukeskkond muutub rikkamaks

Eestimaa idakallast on aastakümneid peetud vaikseks ja uniseks kandiks, kus palju ei juhtu. Kohalikud kogukonnad püüavad aga traditsioonide hoidmise kõrval pakkuda väärtusi ka nüüdisaja inimestele. Et piirkonnas püsiks inimesed, on seal vaja töökohti ja mõnusat elukeskkonda. Töökohti luua võiks aidata turism, kuid see tähendab, et külastajatel peab olema, mida vaadata ja mida teha.

LEADER-programmi toetusega püstitas Peipsiääre vald Kolkjasse 7 meetri kõrguse kahekorruselise vaatetorni vaatega Peipsi järvele. Selle katuseplatvorm on sobilik linnuvaatluseks. Tornile on ligipääs ka liikumispuuetega külastajatel.

Kallastel vahetati välja laste mänguväljaku vananenud ja ohtlikud atraktsioonid ning loodi nüüdisaegne ja turvaline mänguväljak, kus leiavad tegevust nii

mudilased kui teismelised. Koosale rajati avalikuks kasutuseks virgestusala, kus on grillimispaik, mänguatraksioonid lastele ning trenazöörid tervisespordi harrastamiseks. Alatskivil avati valgustatud välijõusaal, mis on jõukohane nii noortele kui eakatele ning laiendab kohalikke liikumisvõimalusi.

Eraldi vaadatuna ei ole arendused ehk teab kui uhked, aga piirkonnas tervikuna hakkavad need toimima koos, tugevdades inimestes usku, et nende kodukandis elu kestab ja edeneb.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Alatskivi välijõusaali rajamine	2019	10 974.72	17 261.29
Vaatetorni rajamine Kolkjasse	2019–2020	20 941.44	26 176.80
Kallaste Sõpruse mänguplats	2019–2020	22 658.68	28 323.36
Koosa virgestusala rajamine	2020	12 522.33	15 652.92
Juhan Liivi meelemaastikud	2023–2024	62 304	77 880
Kodavere kihelkonna kultuuriajalooline rännutee	2023–2025	7232	9040
Alatskivi mõisa tiigi sild	2025	3510	5850

Kiire ja asjatundlik abi Emajõel

MTÜ Luunja Vabatahtlik Jõepääste

Asukoht: Luunja alevik

Luunja vald, Tartumaa

Kontakt: Sten Šois

tel 5622 2313

sten@horsemarket.ee

FB: Luunja Vabatahtlik Jõepääste

Emajõel liigub iga aastaga aina enam veematkajaid – kanuude, kummipaate, kaatrite, laevadega. Kus on aga liiklust, seal võib ette tulla ka liiklusõnnetusi. Või sulpsab ettevaatamatu kalamees liiga sügavasse vette. Igal juhul on vaja, et päästjad pääseksid hädasolijat aitama.

Vabatahtlike päästjate traditsioonid ulatuvad Eestis rahvusliku ärkamise aegadesse; vabatahtlik jõepääste on aga uus algatus. See eeldab nii erilisi oskusi kui ka varustust ja tehnikat.

LEADER-programmi toega rajasid Tartumaa vabatahtlikud jõepäästjad Emajõe veete turvalisuse tõstmiseks Luunja sadamasse ujuvkai ning soetasid pääste-, otsi- ja turvavarustuse. Tartu linnas ja selle lähiumbruses on päästjate sõnul ligi 2000 pidevalt sõitvat paati. Neile lisanduvad juhukülastajad, suplejad ja kalastajad – kõik vajavad turvatunnet, et õnnetuse korral on asjatundlik abi olemas.

Nüüd ongi tagatud nii elupääste, hättasattunute otsing, veealune ja kaldalähedane otsing, tehniline abi ja puksiiriteenus jõel. Vajadusel pakutakse turvateenust jõel toimuvatele üritustele nagu paadirallid või kalapüügivõistlused. Merepäästja koolituse läbisid vabatahtlikud omal algatusel ning jätkavad uutele liitujatele teadmiste edasi andmist.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Kiire ja asjatundlik abi Emajões	2017–2018	14 308.03	17 885.13
Kiire ja asjatundlik abi Emajões 2. etapp	2018–2019	14 466.42	18 083.03
Miski pole kadunud, kui oskad otsida	2018–2019	6312	7890
MTÜ Luunja Vabatahtlik Jõepääste prügi-koristus-reostustõrjelaeva renoveerimine	2022–2025	36 363	45 454

Karijärve Keelpilliorkester MTÜ

Asukoht: Karijärve küla

Elva vald, Tartumaa

Kontakt: Katrin Tamm

tel 525 0624

katrin.tamm@ut.ee

FB: karijarve

Karijärve Keelpilliorkester viis kokku noored muusikud Eestist ja Norrast

Karijärve Keelpilliorkestri asutas viiuliõpetaja Eveli Roosaar, et pakkuda Tartumaa lasterikaste perede lastele ja noortele võimalusi muusika õppimiseks, suhtlemiseks ja esinemiseks. Orkestris musitseerib kokku ligi 40 pillimängijat vanuses 5–21 aastat. Kontserte antakse maakonna koolides, külapäevadel ja kirikutes, võimaluste piires ka naaberriikides.

Külaoludes ei ole siiski väga palju võimalusi vastutusrikas- teks esinemisteks, lavanärvi tugevdamiseks ega tutvumiseks teiste noorte muusikutega. LEADERi toetus võimaldas Tartu- maa noortel muusikutel kohtuda Oslo ja Bärumi muusikakoo- lide õppuritega, kellega peeti ühised õppelaagrid ja toimusid kontserdid. Ka Norra ja Eesti viiuliõpetajad said omavahel va- hetada pedagoogilisi ja metoodilisi nippe.

Maanoortele oli rahvusvaheline ühisprojekt vahva elamus, mis laiendas silmaringi, keeleoskust ja muusikalist maailmapilti, õpetas kokku hoidma ja alustatud lõpule viima. Rahvusvaheline koostöö on jätkunud ka pärast projekti lõppu: ansambel Romuse juht, viiulipedagoog Milutin Petrovic, on mitmel korral osa võtnud Karijärve orkestri suvekoolist, juhendades Eesti noori ja inspireerides õpetajaid.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Noorte keelpillimängijate rahvusvahelise koostöö arendamine	2018–2021	11 223.20	14 029

Kastre Vallavalitsus

Asukoht: Kurepalu küla

Kastre vald, Tartumaa

Kontakt: Kastre Vallavalitsus

tel 744 6524

vald@kastre.ee

kastre.ee

Ettevõtlusõpe Sillaotsa Koolis

Sillaotsa Kooli õppeprogrammis olid huviringid suunatud eeskätt esimesele kooliastmele ning 5.–9. klassi õpilased tundsid, et nad ei saa oma ideid või huvisid piisavalt rakendada. Vallas märgati, et noored jäävad passiivseks ega soovi kohaliku elu arengus kaasa rääkida. Projekti „Ettevõtlusõpe Sillaotsa Koolis“ peamine eesmärk oligi noori ergutada.

Kahe õppeaasta jooksul osales ettevõtlusõppe programmis kokku 83 õpilast. Meeskondadena töötati välja oma tooted, mida esitleti kohalikul jõululaadal. Tiimidele olid toeks koolitused ja mentorid, inspiratsiooni käidi ammutamas Ettevõtluskülas ja SPARK Makerlabi töötoas. Kohtuti ka kohalike ettevõtjatega, kes rääkisid oma teekonnast ning andsid noorte kolleegide tööle tagasisidet.

LEADERi toetusega rahastatud projektid*	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Ettevõtlusõpe Sillaotsa Koolis	2017–2020	5769.60	7840
Discgolfi rada Võnnu noortele	2017–2018	3008.77	3960
Noorte vabaaja sisustamise võimaluste mitmekesistamine, praktiliste oskuste omandamine	2018–2019	6727.41	8410.47
Kohaliku rahvakultuuri hoidmine, arendamine, säilitamine ja tutvustamine	2018–2019	7784.62	9732
Kohaliku rahvakultuuri hoidmine, arendamine, säilitamine ja tutvustamine	2019–2020	12 528	15 660
Kastre ja Nõo valla noorte ühistegevuste soodustamine ning praktiliste oskuste arendamine	2019–2023	5700.48	11 246
Melliste noortekeskuse sisustus ja mentorlusprogramm	2020–2022	14 370.61	17 779.07
Vooremäe Tervisespordikeskuse kunstlume kattega suusaradade laiendamine	2023–2025	69 990.83	142 200
Kastre valla kultuuritegevuse tehnilise pargi täiendamine	2024–2025	19 203.50	24 004.38

*Sisaldab lisaks noorteprojektidele ka Kastre valla poolt ellu viidud kogukonnaprojekte.

Jõe- ja Järvehuntide Akadeemia – loodusõpetus looduses

MTÜ Jõe- ja Järvehuntide Akadeemia

Asukoht: Tartu linn,
Tartumaa

Kontakt: Linda Saare
tel 5559 9100
joehundid@gmail.com
www.joehundid.ee

MTÜ Jõe- ja Järvehuntide Akadeemia koondab enda alla MTÜ Emajõe Lodjaseltsi keskkonnahariduslikud tegevused. Ühing on võtnud oma missiooniks tutvustada meie siseveekogude ja nende ümbruse loodust, kultuuripärandit ja laevandustraditsioone.

LEADER-projekti raames toimus üle 70 õuesõpperetke siseveekogude ja märgalade teemal, neist pea pooled viikingilaevaga Turm. „Kõige kindlam viis kohalikest elanikest jõe- ja loodusehuvilisi kasvatada on näidata neile juba varases nooruses, kui põnev ja eripärane on nende kodupiirkond,” ütlevad projekti eestvedajad.

Õpperetked ja -laagrid toetasid nii kooli loodusõpetuse kinnistamist kui laiendasid silmaringi veesõidukite ehituse ja ajaloosalal. Vanemad õpilased said looduskooli töös kaasa lüüa ise programme välja töötades ning teisi juhendades.

Jõe- ja Järvehuntide Akadeemia usub, et projektitoetus andis neile kindlust kasvada päris looduskooliks: „Oli suurepärase, et meid ja meie ideid toetati ning saime juurde nii julgust ja koostöökogemust kui realselt mõned arenguks olulised asjad ära tehtud. Need neli õppeprogrammi, mis tolle projekti raames välja said töötatud – neid viime siiani läbi ja huvilisi leidub, järelikutel said need hästi tehtud!”

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogumaksumus (€)
Veeteemalisi õppetegevused noortele	2018–2020	10 765.41	18 590.80

MTÜ Spordiklubi A.L.O. Crew

Asukoht: Luke küla

Nõo vald, Tartumaa

Kontakt: Alo Veenpere

tel 5663 8775

alo.veenpere@gmail.com

alocrew.com

Teekond akrobaadiks

Luke külas elab oma 80 noort, kelle sportliku vaba aja sisustamiseks polnud varem palju võimalusi. Asja uurides selgus, et noortel oleks küll huvi võimlemise ja akrobaatika vastu, kuid treeningvõimalused on piiratud. Kaasaegne võimlemistreening nõuab spetsiaalset põrandakatet, mis aitab vähendada põrutusi ja traumasid. Maandumismatt on heaks julgustajaks algajatele. Abiks on ka sportbatuut, mis aitab tõhusalt koordineatsiooni ja õhutaju arendada.

LEADER-meetme projekt täitis spordiklubi unistused inventari värskendamise osas. Efekti oli kohe näha, treeningtunnid on atraktiivsemad, hüpped ja saltod kõrgemad ja kergemad. Võimlemisklubis käib ligi veerandsada last ja noort, avada tuli lisarühm. Sport on suurepärane kasvataja, kuid vähetähtis pole ka see, et liikuv noor on sageli ka täiskasvanuna tervem ja aktiivsem.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Nõo valla noored võimlema	2017–2018	7181.69	8977.82
Nõo valla noored võimlema II	2018	7513.60	9392
Nõo valla noored võimlema III	2019	3999.20	4999

Noortekeskuse kujundasid kasutajad ise

MTÜ Önnemaa
Asukoht: Kambja alevik
 Kambja vald, Tartumaa
Kontakt: Kersti Leis
 tel 5331 5342
 kersti@onnemaa.ee
 onnemaa.ee

Kambja Pere- ja Noortekeskus on Tartumaal üks staaži-kamaid ja ka aktiivsemaid. Kohalikud noored on keskusesse tee leidnud ning loovad aktiivselt kaasa ürituste korraldamisel. Ja mitte ainult – nõuks võeti kavandada keskusle uus ruumilahendus ja sisekujundus. Võib-olla avastas keegi endas tulevase sisearhitekti talendi? Aga võib-olla on sellest kasu noore esimese oma kodu kujundamisel?

LEADERi toetuse abiga sai noorte kavandatu ka teoks tehtud. Lisaks uuele sisekujundusele soetati keskusesse uusi tegevusvahendeid: ronimissein, kott-toolid, mängud, projektor ja ekraan. Ajal, mil muretsetakse, et noored istuvad kodudes nutiseadmetesse naelutatuna, on igati abiks hubane pesake, kus kodukandi eakaaslastega silmast silma suhelda.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Noortekeskusele uus sisustus ja vahendid	2020–2023	11 318.80	14 368.05
Rahvusvaheline, ettevõtlik ja aktiivne noor	2023–2025	9361	18 749

MTÜ Mäksa Kolhoos
Asukoht: Melliste küla
 Kastre vald, Tartumaa
Kontakt: Mati Möller
 tel 5665 1124
 mati@pritsumees.ee
 FB: maksakolhoos

Maastikuautodega mässamine tekitab tehnikahuvi

Tosin aastat tagasi läks üks perekond esmakordselt vaatama *off-road*-võistlust Klaperjaht Jõgevestel. Pereisal tekkis asja vastu huvi, ta kaasas kaks sõpra ja koos hakati lageda taeva all maastikuautot ehitama. Sotsiaalmeedia kaudu saadi tuttavaks teiste huvilistega, lapsed hakkasid koos isadega koos käima ja emadki liitusid. 2016. a moodustati MTÜ Mäksa Kolhoos ja 2019. a alustati noorte tehnikaringiga, kus õpitakse läbi praktilise katsetamise ja kogemuse. Ühingul on ka treeningrada, kus toimuvad juba traditsiooniks muutunud võistlused Kevadküünd: noored aitavad rada ette valmistada, on lipukohtunikud, aitavad pärast ala korrastada ja loomulikult tehnikat remontida.

LEADER-meetme toel soetati tehnika-ringile tööriistakärud ja -riiulid, tööpingid ning töökoja õhksoojuspump. Iga nädal käib ringis nokitsemas ja putitamas oma paarkümmend noort. Mõned nendest, kes aastal 2019 alustasid, ehitavad nüüd juba endale võistlusautot. Võib-olla kuuleme neist kümnekonna aasta pärast spordi- või tehnikavaldkonna uudistes.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Melliste loodus- ja liikumisrada	2018–2019	40 450	50 585.64
Noorte tehnikahuviringi vahendid ja seadmed	2019	14 401.41	18 001.78

Driftijast sirgub tõsine autosportlane

MTÜ Raadi Rallirada eestvedaja Valter Teppan on motosporti juures olnud pea pool sajandit. Tema õpetajad olid omaaegsed tsiklikuulsused Richard Laur ja Ants Kalam. Raadi lennuväli sobib tema sõnul ideaalselt moto- ja autosportiga tegelemiseks nii õppe- kui ka võidusõidurajana. Oma jõududega alustati radade ajakohastamist ja ohutumaks muutmist. Ettevõtmisega liitusid lastega pered ning paljud neist ilmutasid huvi motosportiga tegelema hakata. Esialgu nappis selleks aga sobivat tehnikat. LEADER-programmi toetusega soetati alustamiseks hädavajalik: autotreiler, greider, survepesur, telk, signaallipud.

Täna on Raadilt võrsunud juba mitu Eesti tasemel edukat võidusõitjat ja inšeneri-autoehitajat. Vahest veelgi olulisem on aga see, et noored, kes enne said oma sõiduoskusi proovile panna ainult mõnes avalikus parklas, saavad nüüd seda teha ka talvistel jää- ja lumeradadel.

Raadi Rallirada MTÜ

Asukoht: Raadi alevik

Tartu vald, Tartumaa

Kontakt: Marten Teppan
tel 504 7431

racetech@kodu.ee

FB: Raadi rallirada

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Noored autosporti	2019–2020	7601.92	9502.40

MTÜ Sibulatee
Tegevuspiirkond:
 Peipsiääre vald
Kontakt: Liis Lainemäe
 tel 5648 0065
 info@sibulatee.ee
 sibulatee.ee
 FB: sibulatee
 IG: sibulatee

Värvikas kultuuripärand tõmbab ligi turiste kodumaalt ja kaugemalt

MTÜ Sibulatee on 2009. aastal loodud võrgustik Peipsiveere piirkonnas turismi edendamiseks ning on üks Eesti maaturismi suurtest edulugudest. Täna seks kuulub Sibulatee võrgustikku 41 ettevõtet ning nende korraldatud Puhvetite Päevad toovad Eestimaa idarannikule igal sügisel oma viis tuhat külalist ning veerand miljonit eurot!

Aastatel 2017–2024 sai Sibulatee lisatuge LEADER-projektitoetustest – arendati veebilehte, täiendati fotopanka, käidi turismimesseidel, avaldati sisuturunduslugusid ja reklaamtrükiseid. Õppereisidelt naasid sibulateelised alati uute ideede ja värske energiaga, kuid lisaks aitasid need ka omavahel paremini tuttavaks saada. Usaldus on ju võrgustikes oluline siduv ja vedav jõud.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Sibulatee võrgustiku arendamine 2017–2019	2017–2020	28 965.96	37 444.40
Sibulatee 2020–2022	2020–2022	29 863.26	37 665.80
Sibulatee 2023	2023–2024	15 080.29	18 942.00
Sibulatee 2024: tugev võrgustik ja atraktiivne piirkond	2023–2025	31 998.65	39 998.32
Toidukultuur Sibulateel	2023–2025	15 399,60	19 249,50

Elva puhkepiirkond areneb koostöös

Elva piirkonna ettevõtjad ja puhkemajandusega tegelevad organisatsioonid on alates 2004. aastast üheskoos tutvustanud ja turundanud Elva puhkepiirkonda. Aastatel 2017–2018 viidi läbi Elva puhkepiirkonna retkejuhtide koolitus, õppereisid Soome ja Pihkvasse. Üheskoos külastati Romantilise Rannatee puhkepiirkonda, et uurida, kuidas seal kohalikud ettevõtjad ühise idee ümber sünergiat loovad. Toimus fotokonkurss ja üheskoos osaleti messil Tourest.

Aastatel 2019–2021 võeti ette ühine arendusprojekt sihiga tuua Elva puhkepiirkonda enam külastajaid Lätist. COVID-19 piirangute tõttu polnud turismiettevõtetel lihtsad ajad, kuid vabas õhus sai siiski korraldada matkamänge ning fotokonkursi.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetussumma (€)	Kogumaksumus (€)
Elva puhkepiirkonna retkejuhtide koolitused ja arendustegevused	2017–2019	28 321.91	35 402.40
Elva puhkepiirkond uue ideepangaga Läti turule	2019–2022	38 701.96	48 476.02
Praktilised oskused noortele praktiliste programmidega	2019–2022	12 808	16 010
Praktiliste kogemustega keskkonnateadlikumaks	2022	11 633.28	14 541.60
Kontaktivaba matkatarvete laenutuse käivitamine ja väliürituste võimekuse parandamine	2022–2025	29 186.52	45 551.07

Vellavere-Vitipalu-Vapramäe SA

Asukoht: Elva puhkepiirkond
Tartumaa

Kontakt: Gea Järvela
tel 525 4172
sihtasutus@vvvs.ee
vvvs.ee

MTÜ Tartumaa Noorsootõtajate Ühendus

Tegevuspiirkond: Tartumaa

Kontakt: TNÜ juhatus

tel 5693 3707

tartumaa.noorsoototajad@gmail.com

tnuhendus.ee

Noortekeskused toetavad tervislikku elu

Tartumaa Noorsootõtajate Ühendus koondab aastast 2015 oma ridades Tartumaa noorsootõõ aktiivseid edendajaid. Aastatel 2018–2022 andis ühenduse tegevusele lisahoogu LEADER-projektitoetus. Selle toel said teoks mitmed õppereisid, koolitused ja koostõõõritused ning jagati tunnustust valdkonna tublimatele.

Mõeldes meie noorte tänastele muredele võeti ette täiesti uudne algatus ning rajati Tartumaa Tervist Edendavate Noortekeskuste Võrgustik (TENK). Sellega liituda soovival noortekeskusel peab olema tervise-meeskond ning tegevuskava just oma piirkonna suurimate terviseriskide ohjamiseks.

Täna on TENKiga liitunud 17 Tartumaa noortekeskust. Võrgustikus jagatakse uuenduslikke ideid ja pakutakse üksteisele õlatunnet. Tervist toetavat elu- ja mõtteviisi edendatakse nii noortes kui noorsootöötajates. Suvekoolides räägitakse aktuaalsetest terviseteemadest – vaimsest heaolust seksuaalterviseni. Koos plaanitakse haiguste ja traumade ennetust ning täiendatakse noorsootöötajate teadmisi nii terviseedenduse alal kui kriisiolukorras toimetulekuks.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Tartumaa noorsootöö koostöövõrgustiku arendamine ja võimestamine	2018–2022	38 124.10	50 191.96
Tartumaa tervist edendavate noortekeskuste koostöövõrgustiku arendamine ja võimestamine	2022–2024	17 909.49	47 259.04

Elva Vallavalitsus
Asukoht: Elva linn
 Elva vald, Tartumaa
Kontakt: Priit Värvi
 tel 5149 508
 elva@elva.ee
 elva.ee/mentorklubi

Elva ettevõtjate mentorklubi

Kohalikel omavalitsustel ei ole väga palju hoobasid ettevõtluse toetamiseks ning seda hinnatavamad on selles vallas nutikad algatused. Elva valla arengukavas ja valitsemiskokkuleppes on kirjas „ettevõtluse arendamine ja koostöövõrgustike toetamine läbi koostöötegevuste” ning 2018. aastal katsetati esmakordselt mentorklubiga, mis toob ettevõtjad omavahel kokku uute ärikontaktide ja -ideede leidmiseks, kuid pakub lisaväärtusena harivaid ja inspireerivaid kohtumisi huvitavate külalistega.

LEADER-toetus võimaldas mentorklubil koos käia lausa iga kuu ning osalejad võtsid selle väga hästi vastu. Mentorid ja seminaride läbiviijad olid kogenud ettevõtjad ning oma ala spetsialistid. Klubikohtumised olid äriga alustajatele hea võimalus uusi eesmärke seada, jõuda värske ideedeni ning koostada asjalikke tegevusplaane. Teemad olid nii üldist huvi pakkuvad kui päevakajalised: brändi loomine, teenusedisain, turundus sotsiaalmeedias, stressijuhtimine, organisatsioonikultuur, ettevõtjana kasvamine, ettevõtlustoetuste taotlemine jms.

Mentorklubist kasvas välja eraldi Loovhommikute sari, mis keskendus loomeettevõtjate toetamisele ja mentorlusele.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetussumma (€)	Kogumaksumus (€)
Ettevõtjate mentorklubi	2019–2023	3400.06	7450
Elva valla loomeettevõtjate loovhommikud ja mentorlus	2022–2025	8672	10 840

H₂O külastusmärg

See oli Tartu valla algatus – panna käima Tartumaa loodus- ja teaduskeskuste ühine külastusmärg. Mängu põhimõte oli lihtne – külasta paiku, lahenda ülesandeid, kogu templeid, võida auhindu. Eesmärk oli suunata külastajaid liikuma ka vähem käidavatesse paikadesse ning viibima Tartumaal pikemat aega.

Projektiga liitus 14 keskust, esindatud oli nii Tartu linn kui maapiirkonnad. Paljud lastega pered võtsid meelelahutusliku ja hariva väljakutse vastu. Tartumaa ja Jõgevamaa loodust ja kultuuri avastati kauem ja põhjalikumalt kui muidu ehk põhjust olnuks. Mäng osutus nii edukaks, et laienes pärast projekti lõpu üleriigiliseks – teemad on ulatunud Eestimaa loodusimedest kliimamuutusteni.

Tartu Vallavalitsus

Asukoht: Tartu vald, Tartumaa

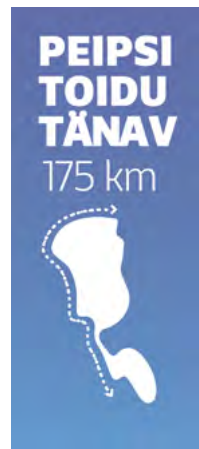
Kontakt: H₂O Külastusmärg

tel 515 2884

info@kulastusmang.ee

kulastusmang.ee

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Loodus- ja teaduskeskuste koostöövõrgustiku arendamine – loodusteadus kui kodukandi rikkus	2017–2019	20 136.12	25 488.85
Lähte tervise- ja suusaradade arendus	2017–2018	32 743.43	42 672

Peipsimaa Kogukonnaköök MTÜ

Asukoht: Peipsimaa

Kontakt: Triinu Akkermann

tel 5346 0078

maitseelamuse.koda@gmail.com

FB: Peipsi Toidu Tänav 175 km

Peipsi Toidu Tänav

Eestimaa idarannikul toimuvad igal aastal populaarsed kala- ja sibulalaadad. MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök otsustas ühendada need 175 km pikkuseks toidufestivaliks Peipsi Toidu Tänav, mis lookleb Setomaalt Narvani, avades külastajatele koduõued, külamajad, sadamad ja ühekorrakohvikud.

„Leidsime palju särasilmseid inimesi, kes soovivad oma kogukondades hoogu juurde anda läbi toidukultuuri ning tutvustada piirkonna traditsioone,” ütlevad kogukonnaköögi eestvedajad. Täna naseks on võrgustikuga liitunud mitu uut tegijat oma tunnustatud maitsete ja värskete ideedega.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Peipsi Toidu Tänav 175 km	2017–2019	18 025.28	22 531.60
Taastuenergia rakendamine kogukonna-teenuste arendamiseks	2019–2022	15 095.52	30 191.04
Hobimesinike võrgustiku arendamine	2022–2024	21 877.86	27 347.33
Tartumaa turismitaludele uute võimaluste loomine	2022–2025	45 300	75 500
Peipsiääre tervisenapsude arendamine	2024–2025	5190	10 380

Sadama arendus Luunjas toob Emajõe puhkajaid

Luunja Jõesadam SA

Asukoht: Luunja alevik
Luunja vald, Tartumaa

Kontakt: Lenno Tobreluts
tel 516 6213

sadam@luunja.ee
luunja.ee/luunja-joesadam
FB: luunjasadam

Luunja vald on aastaid osalenud Emajõe arengute kavandamises, rajatud on jõesadam ja ametisse võetud sadamakapten. Nüüd jõudis tööjärg sadama puhkeala teenuste laiendamiseni.

LEADER-toetusega rajati sadamaalale rand, välibassein, hüppetorn, välijõusaal, ronimislinnak, karavaniala, parkla ja ühendusteed. Kokku sai heakorrastatud ja kujundatud ligi kuus hektarit. Koos Luunja roosiaia, mõisapargi lauluväljaku ning vastrenoveeritud kultuurikeskusega moodustab puhkeala meeldiva keskkonna nii kohalike kui külaliste jaoks.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Luunja jõesadama puhke- ja välispordiala rajamise suurprojekt	2020–2022	199 967.45	463 854
Luunja sadama puhkeala kasutajasõbralikuks	2024–2025	15 358	20 270

Kentsi paisjärve puhkeala

- ✕ Kavilda ürgorg on üks maalilisemaid paiku Tartumaal, kuid puhkevõimalusi on seal seni olnud kasinalt. Kentsi paisjärve taastamise projekt ootas palju aastaid paremaid aegu ja lõpuks need ka saabusid. Täna on järv puhastatud, remonditud paisuregulaator, rajatud parkla ja teenindusala, paigaldatud pingid, prügikastid ja riietuskabiinid. Samuti on rajatud paadisild ja kalastuspurded ning ümber järve on loodud matkarada. Juba pakuvad ettevõtjad järvel aerulaudade renti ja arenguhoo on sisse saanud naabruses asuv kettagolfipark. Kavilda ürgoru järsud nõlvad võimaldaks siia rajada köisraudtee ja isegi mäesuusanõlva. Järvele endale saaks rajada suveks vee-spordi- ja talveks jääpargi. Elva valla jaoks on tegu uue ja potentsiaalika puhkemajanduse tõmbekeskusega, mis ootab ettevõtlikke ja leidlikke tegijaid.
-

SA Elva Kultuur ja Sport

Asukoht: Kentsi järv

Elva vald, Tartumaa

Kontakt: Sirli Pippa
tel 5837 7930

sirli.pippa@elva.ee
elvakultuursport.ee

LEADERi toetusega rahastatud projektid*	Elluviimise aasta	Toetussumma (€)	Kogumaksumus (€)
Kentsi paisjärve taastamine ja puhkeala arendamine	2020–2023	132 192.92	300 129.54
Eesti Liikumise- ja Spordifestival 2022	2022	20 544.64	25 680.80
Puhja minispordiväljak	2022–2023	69 992.12	104 356.83
Elva valla turismiettevõtjate tulemusliku ühisturunduse edendamine	2022–2024	6368	7960
Kentsi paisjärve matkarada	2023–2025	56 509.12	99 414.70
Eesti Liikumise- ja Heaolufestival 2024	2024–2025	32 566.76	40 708.45
Konguta ja Puhja piirkonna turismiobjektide täiendamine infotahvlitega	2024–2025	3616	4520

*Välja on toodud kõik SA Elva Kultuur ja Sport poolt elluviidud projektid.

Kastre Vallavalitsus

Asukoht: Uniküla

Kastre vald, Tartumaa

Kontakt: kastre.ee

Vooremäe Tervisespordikeskus

Vooremäe Tervisespordikeskus on järk-järgult arenev ja laienev puhkeala. Tartlased on juba enda jaoks avastanud siinsed kunstlumekattega valgustatud suusarajad; nüüd sai keskus tänu LEADER-toetusele ka teenindushoone, kus saab pesta ja riideid vahetada. Teenindushoone on loonud võimaluse korraldada tervisespordiüritusi ning loodud on tökohad kahele inimesele, kes talvel juhendavad külastajaid ja hoiavad maja käigus. Hoone valmimine on andnud keskusele kõva arengutõuke – käib aktiivne suhtlus ettevõtjatega suusatõstukiga laskumismõlva rajamiseks. Suvel harrastatakse kettagolfi, toimuvad jooksu- ja rattavõistlused. Kastre vald plaanib lähiajal välja vahetada radade kuluka valgustuse ja rajada hoone lähedale parkla. Kasu on sellest nii tartumaalaste tervisele kui kohalikule majandusele.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Vooremäe Tervisespordikeskuse teenindushoone projekteerimine ja ehitamine	2020–2023	199 990.94	623 807.96

Tartu Vallavalitsus
Asukoht: Lähte alevik
Tartu vald, Tartumaa
Kontakt: Tartu Vallavalitsus
tel 510 6363
tartuvald@tartuvald.ee
tartuvald.ee/lahte-jaavaljak

Lähte uisu- ja hokiväljak

2022. aasta augustis avas Tartu vald Lähtel jäähoki ja uisutamise väliväljaku, mis võeti harrastajate poolt rõõmuga vastu. Toimused sõpruskohtumised ja välitreeningud, kavandati laagreid ja turniire. Kohalikus spordikoolis lisandub peagi nii jäähoki kui ka iluuisutamise harrastamise võimalus. Eesmärgiks on aga võetud luua parimad talisportimise võimalused kogu Tartu maakonnas, mis tähendab aastaringset jääväljaku kasutamise võimalust.

Praegu on rajatud täismõõtmetes väliväljak koos poortide ja valgustusega ning soetatud jäämasin. See võimaldab rajada talvel jääväljaku ning korraldada kevad- ja sügisperioodil võistlusi näiteks saalihokis. Teises etapis rajatakse tehnilised abiruumid ning kolmandas järgus ehitatakse väljaku ümber kõiki võimalusi pakkuv jäähall. Huvi talialade vastu kasvab ja Tartu maakonnas on juba praegu puudus vabadest jääaegadest. Seega võib arvata, et plats tühelt seisma ei hakka.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Lähte Tervisespordikeskuse jäähoki ja uisutamise väljak	2020–2023	190 205.36	612 111.49

Jõeääre paadisadama arendus Kastre vallas

Contra kirjutas kord Tartumaast luuletuse:

„Emajõgi temast läbi

voolab – harva vahutab

Tartumaad ta selle läbi

liidab jagab lahutab”.

Emajõgi ühendab tõesti Tartumaa eri piirkondi ning kõik arendused, mida tehakse alamjooksul, võivad kasu tuua ka ülemjooksul. Kui sadamaid, sildumiskohti, slippe ja puhkealasid tekib juurde, tuleb juurde ka puhkajaid, kes tarbivad kohalikke tooteid ja teenuseid.

MTÜ Jõeääre paadisadam rajas LEADER-toetuse abiga Kastre valda Haaslava külla paadisadama 20 sildumiskohaga. Tööde hulka kuulus jõesängi süvendamine Emajõest sadamani koos pinna-setammi ja selle peal oleva käigutee rajamisega, 30-meetrise slipi ja korraliku parkla ehitus. Tulevikuplaan on ehitada juurde veel sildumiskohti, avada teenindushoone koos kohviku ja konverentsisaaliga, tankla ning paatide hooldusala. Projekti algatajad leiavad, et Emajõe ääres on palju kasutamata võimalusi ning näitavad tegusalt eeskuju.

LEADERi toetusega rahastatud projektid	Elluviimise aasta	Toetus-summa (€)	Kogu-maksumus (€)
Jõeääre paadisadam	2023–2025	199 966.17	405 775.52

MTÜ Jõeääre Paadisadam

Asukoht: Haaslava küla

Kastre vald, Tartumaa

Kontakt: Lauri Roosior

tel 511 8174

sahkar@sahkar.ee

Rahastatud projektid 2016–2024*

Meede 1.1. Väiketootmise ja teenuste arendamine

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogusumma	Toetussumma
2016	Tervislike marjapüreede tootmine	OÜ Maheland	8 730,00	4 040,00
2016	Juustufarmi eelpressivanni soetamine	OÜ Andre Juustufarm	22 990,00	11 499,00
2016	Rabarberitoodete käitlemise seadmete soetamine ja ruumide sisseseaded	OÜ Rabafarm	15 988,32	7 994,14
2016	Aiapidajatele oma aiasaadustest mahlatootmise teenuse pakkumine	OÜ Marjapuu	34 004,99	16 424,51
2016	Võsakogumisseadmed	Habemiku Talu	131 000,00	37 763,53
2016	Ternespiima väärindamine ja ternespiimapulbri tootmiseseadmete hange ja rakendamine	OÜ Teadus ja Tegu	8 088,24	3 858,85
2017	Mööbliuste tootmisliini soetamine	OÜ Avi Puutöökoda	60 274,10	27 163,68
2017	Konvektiivsete puidukuivatite ostmise	OÜ Benfort	122 200,00	46 642,28
2017	Päikeseratas	OÜ Päikeseratas	9 583,00	4 791,50
2017	Esteetilisem elukeskkond – kõrgem miljööväärtus	OÜ Aiasöber	48 535,75	24 267,87
2017	OÜ Kaitsmarger toitlustusteenuse osutamiseks vajalike köögiseadmete ostmise	OÜ Kaitsmarger	26 676,00	13 338,00
2017	Läbi embrüosiirdamise Luunja hobusekasvatuse rahvusvahelisele tasemele	OÜ Luunja Stud	22 500,00	4 500,00
2017	Värvimisroboti soetamine	OÜ Avi Puutöökoda	139 100,00	69 550,00
2017	Küttepude pakkimisseadme Vepak V1 ostmise	OÜ L-Wood	58 500,00	29 250,00
2018	Järste Veinitalu veini ja siidri tootmise käivitamine ning teenuste arendamine	OÜ Järste Veinitalu	9 765,65	4 882,82
2018	Meetootmise seadmete ostmise	OÜ Marjala	7 946,00	3 973,00
2018	Tootmishoone ehitus	OÜ Jalak	105 155,00	52 122,79
2018	Kure Puukooli arendus	OÜ Kure Puukool	51 905,00	25 952,50
2019	Meekäitlushoone koos mesindusinventariga	OÜ Kaspri Talu	61 836,78	30 842,60
2019	Chez Andre pagari- ja kondiitritoodete tootmise käivitamine	OÜ Lyonberg	79 983,48	39 991,74

*Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, 08.01.2025

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2019	OÜ Variku istanduse kastmissüsteemi ja piirdeaia rajamine	OÜ Variku	24 692,40	11 947,06
2019	OÜ CLTEST tehase käivitamine	OÜ CLTEST	149 460,07	69 991,45
2020	Rabarberi- ja karusmarjatoodete tootmise moderniseerimine	OÜ Rabafarm	7 992,82	3 859,37
2020	Läbi embrüosiirdamise Luunja hobusekasvatus rahvusvahelisele tasemele	OÜ Luunja Stud	45 000,00	22 500,00
2020	Mahlatootmisliini ostmise	OÜ Tagametsa Mahe	79 912,00	39 956,00
2020	Juustutöötlemisseadmete ja kaubiku külmaseadmete soetamine	OÜ Viinamärdi Talu	64 049,53	25 811,00
2020	Tootmisseedmete parendamine Alatskivi Mõisamaitsetes	OÜ Alatskivi Mõisamaitsetes	11 438,94	5 621,18
2022	Termopahtli tootmistaristu soetamine	OÜ Thermix	20 100,00	9 317,79
2022	Rabarberi ja rabarberimahla tootmise arendamine	OÜ Rabafarm	89 230,21	44 615,10
2022	Ettevõtte Siret Ott Design tegevuse arendamine	OÜ Siret Ott Design	19 411,81	9 705,90
2023	Heinatootmise tehnoloogia arendamine	OÜ Kvaliteethein	21 000,00	10 500,00
2023	Magasiida müügisüsteemide innovatsioon	OÜ Magasiit	5 695,50	618,75
2023	OÜ Pinnavormijad digitaalsete vahendite soetamine	OÜ Pinnavormijad	5 156,47	2 554,77
2023	Moosikeedukatla, kuivatuskapi ja pakendite täiteseadme ostmise	OÜ Tagametsa Mahe	17 322,65	8 642,59
2023	Innovaatilise hobuste vabapidamistalli arendamine	OÜ Pedajas	13 650,00	6 825,00
2023	Embrüokeskuse fassaadi, parkla ja sõnnikuhoidla renoveerimine, akupanga ja valgusreklaami soetamine	OÜ Luunja Stud	61 930,00	30 965,00
2024	Uue mahlatootmisliini ostmise	OÜ Marjapuu	59 675,00	29 837,50
2024	Halumasina soetamine	OÜ Karupoeg	16 100,00	8 050,00
2024	Halumasina soetamine piirkonnas madala kvaliteediga puidu väärindamiseks	OÜ Arborist Expres	10 500,00	5 250,00
2024	Järste Veinitalu tootmismahu suurendamine ja toodete kvaliteedi tõstmine	OÜ Järste Veinitalu	12 216,20	6 021,63
2024	Jääaja Keskuse seminariteenuse parendamine ja tootena parveseminaride loomine	SA Saadjärve	7 952,29	3 976,14

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2024	Peipsiääre tervisenapsude arendamine	MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök	10 380,00	5 190,00
2024	Mikromanipulatsioonisüsteemi soetamine hobuste kloonimiseks ja katseklaasiembrüote tootmiseks	OÜ Luunja Stud	36 824,86	18 412,43
2024	Mesindussaaduste tootmise seadmete ostmise	OÜ Marjala	5 308,67	2 654,33
		Kokku	1 819 762	841 672

Meede 1.2. Turismiettevõtluse arendamine

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2016	Jääaja Keskuse värvimisseina kontseptsiooni loomine ning sein valmistamine	SA Saadjärve	14 333,33	7 166,66
2016	Nina põhumajade innovaativse edasiarendamine	OÜ Kormoran Kayak	29 329,60	14 664,80
2016	Kosmose teemapargi „Nähtamatu nägemine, tundmatu tundmine“ väljaarendamine	MTÜ Stellaarium	87 196,00	70 000,00
2016	Tartumaa turismiobjektide ristturundus ja -viidastamine	SA Tartumaa Turism	21 021,00	16 816,80
2016	Kalevipoja kiviheitmäng	SA Saadjärve	12 816,00	6 408,00
2017	OÜ Kaitsmarger toitlustushoone sisustuse ostmise	OÜ Kaitsmarger	57 074,90	28 537,45
2017	Luke mõisa valitsejamaja etenduste- ja näitusesaali rekonstrueerimine	SA Luke Mõis	90 785,06	70 000,00
2017	Jääaja Keskuse lend virmalistega Äksis	SA Saadjärve	29 883,00	14 941,50
2017	Puhja kiriku fassaadi ja avatäide renoveerimine	EELK Puhja Kogudus	96 762,75	43 089,02
2018	Luunja jõesadama puhkeala rajamine	Luunja Vallavalitsus	19 362,50	15 490,00
2018	Külastus- ja eksponeerimistingimuste ning töötingimuste parandamine	SA Eesti Lennundusmuuseum	52 335,88	24 625,20
2018	Ilbu Jahi- ja Puhkemaja taristu parendamine ning turismi arendamine	Jaan Šults	36 420,83	18 210,41
2018	Mehikoorma rannalale kõnni- ja jalgteede rajamine	Räpina Vallavalitsus	94 188,72	69 991,63
2018	Kolkja puhkeala parendamine	Peipsiääre Vallavalitsus	5 678,15	4 542,52

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2018	Luke mõisa käsitöökoja 2. korruse rekonstrueerimine	SA Luke Mõis	25 912,20	20 729,76
2018	Maaailma tehnikakultuuri pärand – muudetava tiivanoolsusega Panavia Tornado	SA Eesti Lennundusmuuseum	136 348,14	66 933,39
2018	Brauermoto Ekstreemmoto Keskus	OÜ Brauermoto	5 099,16	2 549,58
2019	Avalike turismiobjektide arendamine, suusamaratoni kunstlume valmistamise seadmetiku hange	Klubi Tartu Maraton	90 000,00	69 993,00
2019	Sofi talu maaelu väliruum	OÜ Sofi Talu	22 473,00	9 103,80
2020	Luke mõisa valitsejamaja 1. korruse rekonstrueerimine	SA Luke Mõis	105 383,40	69 995,11
2020	Jääaja Keskuse laste tegevustoa loomine	SA Saadjärve	25 080,00	12 540,00
2020	Ulila randumisala funktsionaalsuse ja atraktiivsuse tõstmine	Elva Vallavalitsus	68 576,88	48 180,67
2020	Luunja pumbamaja rekonstrueerimine keskväljaku muuseum-kellatorniks	Luunja Vallavalitsus	67 854,60	54 283,68
2022	Miks Saadjärv on ainulaadne nii Eestis kui Euroopas? Väljapanek Jääaja Keskuses	SA Saadjärve	40 413,34	20 060,00
2022	Alatskivi lossi sõiduhobuste talli lisamööbel	SA Alatskivi Loss	9 657,80	5 794,68
2022	Puhja kirikuaida parendamine	EELK Puhja Kogudus	10 080,56	8 064,44
2022	Tedreküla kuivati-puhkemaja	OÜ Juulamõis	174 050,00	69 968,10
2023	Ratsamaneži vundamendi ja ratsaväljaku rajamine	Priit Ojamaa Treiali Talu	13 575,00	6 787,50
2023	Emajõe-Suursoo Keskuse terrassi rekonstrueerimine	Luunja Vallavalitsus	49 000,00	39 200,00
2023	Freiberg Haus ja Mehikoorma turismikaardile	OÜ Meistrite Kool	44 048,51	21 799,25
2024	Katame laua õuealale	OÜ Maitsemõis	41 495,00	20 747,50
2024	SUP Akadeemia trennid Luunja vallas	OÜ SUP Akadeemia	8 234,18	4 117,09
2024	Saaga sadama laiendus uute kaikohtade loomisega	OÜ Silvernet Group	65 473,68	32 736,84
2024	Aida Peosaali arendamine	OÜ Lumira	30 701,59	15 350,79
2024	Luke mõisapargi turismiteenuste võimekuse parandamine	SA Luke Mõis	23 253,20	18 602,56

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2024	Konguta ja Puhja piirkonna turismiobjektide infotahvlitega täiendamine	SA Elva Kultuur ja Sport	4 520,00	3 616,00
2024	Luunja sadama puhkeala kasutajasõbralikuks	SA Luunja Jõesadam	20 270,00	15 358,00
2024	Piirissaare klubihoone kohviku sisustamine	OÜ Piirivee	9 146,38	4 573,19
2024	Jääaja Keskuse kohviku muutmine peresõbralikuks kohvik-restoraniks	SA Saadjärve	14 969,24	7 484,60
2024	Olete oodatud kuivati-puhkemajja!	OÜ Juulamõis	18 263,57	9 131,78
2024	Alatskivi mõisa tiigi sild	Peipsiääre Vallavalitsus	5 850,00	3 510,00
Kokku			1 776 917	1 065 695

Meede 1.3. COVID-19 toetusmeede

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2022	Interaktiivse külastuskaaslase loomine Jääaja Keskusesse	SA Saadjärve	24 910,00	6 195,00
2022	Luke mõisa väliüritustele kvaliteetsema ja ohutuma võimekuse loomine	SA Luke Mõis	77 174,13	50 405,25
2022	Meeautomaatide soetamine	OÜ Önnela	11 370,03	6 822,00
2022	Kontaktivaba matkatarvete laenutuse käivitamine ja väliürituste võimekuse parandamine	SA Vapramäe-Vellavere-Vitipalu	45 551,07	29 186,52
2022	Seadmete soetamine küttepude varumise ja müügi-ga alustamiseks	OÜ Guitop	5 241,67	3 145,00
2022	Luke mõisa valitsejamaja arendustegevused	SA Luke Mõis	91 188,72	69 987,33
2022	Biotehnoloogia turism Eestis – hobuste embrüolabori rajamine Luunjasse	OÜ Luunja Stud	116 666,69	67 540,00
2022	Tartumaa turismitaludele uute võimaluste loomine	MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök	75 500,00	45 300,00
2024	LEADER-ühisprojekt „Biomajandusettevõtete arengu toetamine“ COVID-19 toetusmeetmest	Tartumaa Arendusselts	12 650,00	10 089,64
2024	Peipsi purjeretkede käivitamine uue kahemastilise lodjaga	MTÜ Emajõe Lodjaselts	25 400,00	14 732,00
Kokku			485 652	303 403

Meede 2.1. Kohalike traditsioonide hoidmine ja arendamine

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2016	Luke mõisa käsitöökoja rekonstrueerimine	SA Luke Mõis	90 893,16	70 000,00
2016	Kaagvere vabaõhukeskusesse male ja lauatenis	Külaselts Kawershof	5 603,60	4 458,88
2016	Väljõusaali ja mänguväljaku rajamine	Elva Vallavalitsus	14 088,60	10 160,86
2017	Kiire ja asjatundlik abi Emajõesel	MTÜ Luunja Vabatahtlik Jõepääste	17 885,13	14 308,03
2017	Maaelu tutvustava väliõppeklassi rajamine	MTÜ Metsaelu	35 696,64	28 550,00
2017	Lähte tervise- ja suusaradade arendus	Tartu Vallavalitsus	42 672,00	32 743,43
2017	Maaküte	Meeri Küla Arendamise Selts	29 163,63	23 026,94
2017	MTÜ Laeva Vabatahtlik Tuletõrje Selts garaaži osaline rekonstrueerimine	MTÜ Laeva Vabatahtlik Tuletõrje Selts	36 995,52	18 480,99
2017	Jaago talu käsitööküüni küttesüsteemi ja kanalisatsiooni rajamine	MTÜ Jaago Sõbrad	18 671,66	14 865,59
2017	Kiire ja asjatundlik abi Emajõesel 2. etapp	MTÜ Luunja Vabatahtlik Jõepääste	18 083,03	14 466,42
2017	Melliste loodus- ja liikumistrada	MTÜ Mäksa Kolhoos	50 585,64	40 450,00
2017	Nõo valla jõulinnak	Nõo Vallavalitsus	11 983,20	9 500,00
2017	Vara piirkonna kultuuripärandi viidastamine ja raamatu väljaandmine	Vara Maarahva Selts	5 126,40	3 429,12
2017	Puhja pastoraadi renoveerimine	EELK Puhja Kogudus	87 194,33	69 119,72
2018	Tartumaa Ratsaspordiklubi toetusinvesteering: võistlustakistuste ostmise	Tartumaa Ratsaspordiklubi	20 400,00	16 315,20
2018	Kohaliku rahvakultuuri hoidmine, arendamine, säilitamine ja tutvustamine	Kastre Vallavalitsus	9 732,00	7 784,62
2018	Koosa jõusaal	SA Vara Sport	15 996,57	12 797,25
2018	Nõo kirikuga seotud kultuuripärandi eksponeerimine	EELK Nõo Püha Laurentsiuse Kogudus	52 756,20	29 098,08
2018	Kastre valla sotsiaalteenuste keskus	SA Hooldekodu Härmalõng	26 702,04	21 361,63
2018	Rämsi küla elanike sportimisvõimaluste parandamine	Uula Külaselts	6 270,00	5 016,00

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2018	Puhja kiriku kooriruumi katuse ja torni restaureerimine	EELK Puhja Kogudus	42 912,00	14 408,75
2018	Rahinge Külakatel – uue sisuga uues kuues	Rahinge Külaselts	26 972,58	21 578,06
2018	Reola segarühma meestele rahvariided	Reola segarühm	3 904,00	3 123,20
2018	Maadlusmati hankimine kohaliku noortespordi arendamiseks	Kambja Maadlusklubi Englas	5 970,00	4 776,00
2018	Alatskivi väljõusaali rajamine	Peipsiääre Vallavalitsus	17 261,29	10 974,72
2018	Vaatetorni rajamine Kolkjasse	Peipsiääre Vallavalitsus	26 176,80	20 941,44
2018	Lähte naiskoori esinemiskostüümid	Sootaga Maanaiste Selts	5 000,00	4 000,00
2018	Ekspositsioon „Veterinaaria ajalugu ja arengud muuseumifondis“ koostöös Maaülikooliga 08.09.2019	SA Eesti Maaelumuuseumid	36 544,50	29 235,59
2018	MTÜ Naisrühm Hermine rahvarõivad ja jalanõud	MTÜ Naisrühm Hermine	23 608,00	18 350,88
2018	Nõo Püha Laurentsiuse kiriku abihoone ümberehitus	EELK Nõo Püha Laurentsiuse Kogudus	55 440,00	43 252,80
2018	Taastuenergia rakendamine kogukonnateenuste arendamiseks	MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök	30 191,04	15 095,52
2019	Kohaliku rahvakultuuri hoidmine, arendamine, säilitamine ja tutvustamine	Kastre Vallavalitsus	15 660,00	12 528,00
2019	Kallaste Sõpruse mänguplats	Peipsiääre Vallavalitsus	28 323,36	22 658,68
2019	Annikoru rulapark	Elva Vallavalitsus	25 800,00	20 352,00
2019	Lohkva kogukonnakeskuse osaline renoveerimine	MTÜ Lohkva Külaselts	42 781,80	33 001,88
2020	Koosa virgestusala rajamine	Peipsiääre Vallavalitsus	15 652,92	12 522,33
2020	Kambja aleviku liikumisväljaku rajamine	Kambja Vallavalitsus	17 430,00	13 848,00
2020	Ulila Keskuse katuse renoveerimine	MTÜ Sooveere	71 604,00	53 273,38
2020	Tartumaa kogukondlikud loometalgud	Tartumaa Omavalitsuste Liit	33 000,00	24 948,00

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2020	Lohkva kogukonnakeskuse osalise renoveerimise 2. etapp	MTÜ Lohkva Külaselts	71 976,32	41 206,44
2022	Kambja aleviku liikumisväljaku laiendamine kogukonna erinevatele sihtgruppidele	Kambja Vallavalitsus	26 436,00	21 148,80
2022	Tartumaa kogukonnakiirendi „Loov vald“	Tartumaa Omavalitsuste Liit	26 800,00	17 600,00
2022	Nõo Püha Laurentsiuse kiriku interjöörü renoveerimine	EELK Nõo Püha Laurentsiuse Kogudus	97 669,85	32 748,70
2022	Puhja minispordiväljak	SA Elva Kultuur ja Sport	104 356,83	69 992,12
2022	Kriimani külaplatsi arendamine ja joogivee tagamine kriisi korral	MTÜ Tareke	4 935,00	3 948,00
2022	Lennundusmuuseumi jätkusuutlikkuse kindlustamine	SA Eesti Lennundusmuuseum	93 486,51	69 413,45
2022	Mehikoorma sadamasse kütusemahuti ja tankuri aluse ning parkla rajamine	SA Mehikoorma Sadam	79 591,00	49 046,60
2022	Perekond Nolckenite mööbel ja maalid	SA Alatskivi Loss	8 921,10	5 978,00
2022	Sibulatee 2023	MTÜ Sibulatee	18 942,00	15 080,29
2022	Rajapiirdeinventari hange	Klubi Tartu Maraton	57 150,00	45 720,00
2022	MTÜ Luunja Vabatahtlik Jõepääste prügikoristus-reostustõrjelaeva renoveerimine	MTÜ Luunja Vabatahtlik Jõepääste	45 454,00	36 363,20
2022	Vooremäe Tervisespordikeskuse kunstlumekattega suusaradade laiendamine	Kastre Vallavalitsus	142 200,00	69 990,83
2022	Kodavere kihelkonna kultuuriajalooline rännutee	Peipsiääre Vallavalitsus	9 040,00	7 232,00
2022	Kentsi paisjärve matkarada	SA Elva Kultuur ja Sport	99 414,70	56 509,12
2022	Meeri külaseltsi tegevusvõimaluste laiendamine	Meeri Küla Arendamise Selts	29 091,38	23 434,70
2023	Väljõusaal Kaagvere vabaõhukeskusesse	Külaselts Kawershof	25 635,10	20 508,08
2023	Uue keraamikaahju soetamine ja töötubade pakkumine	MTÜ Celadon	3 201,62	2 561,29

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogusumma	Toetussumma
2023	Lennundusmuuseumi tööd ja projektid Tartu 2024 ürituste läbiviimiseks	SA Eesti Lennundusmuuseum	62 495,00	49 276,00
2023	Kambja Kooriakadeemia	Kambja Vallavalitsus	12 695,00	10 064,55
2023	Koosa paisjärve ujumissild	Koosa Noorteklubi	3 973,06	3 178,44
2023	Luunja mõisapargi renoveerimise 1. etapp	Luunja Vallavalitsus	34 920,00	27 936,00
2023	Juhan Liivi meelemaastikud	Peipsiääre Vallavalitsus	77 880,00	62 304,00
2023	Lennundusmuuseumi tööd ja projektid Tartu 2024 ürituste läbiviimiseks, 2. järk	SA Eesti Lennundusmuuseum	73 107,35	58 351,43
2023	Targa aia kogukonnapäev ja targa aia veebiplatvormi käivitamine	MTÜ Jaago Sõbrad	13 551,42	10 951,53
2023	Tartumaa kultuuripärandit väärindav disainirada ja disainerite kogukonna võimestamine	SA Tartu Loomemajanduskeskus	36 415,62	29 132,49
2023	Ulila veesilma korrastamine	Elva Vallavalitsus	10 472,40	8 377,92
2023	Puhja mänguväljaku arendus	Elva Vallavalitsus	35 479,21	28 383,36
2023	Kultuuriüritus „Rahvas ja rõivad“ ja rahvariiete soetamine	MTÜ Naisrühm Hermine	17 178,00	13 742,40
2023	Eesti Liikumise- ja Heaolufestival 2024	SA Elva Kultuur ja Sport	40 708,45	32 566,76
2023	Nõo kiriku avatäidete restaureerimine	EELK Nõo Püha Laurentsiuse Kogudus	84 930,00	67 944,00
2023	Puhja kiriku parendamine	EELK Puhja Kogudus	79 913,70	23 462,10
2023	Kastre valla kultuuritegevuse tehnilise pargi täiendamine	Kastre Vallavalitsus	24 004,38	19 203,50
2024	Väägvere pasunakoorile baritonsaksofoni YBS 480 soetamine	MTÜ Väägvere Pasunakoor	6 390,00	5 112,00
2024	Kallaste jalgpallipargi arendamine	Jalgpalliklubi FC Peipsi United Junior	10 944,35	8 755,48
2024	Eesti Lennundusmuuseum 25: õhutorje osakonna ekspositsiooni komplekteerimine ja taastamistööd	SA Eesti Lennundusmuuseum	16 069,00	12 855,20

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2024	Kambja kihelkonna rahvariiete soetamine Kambja segakoori Läte esindusriieteks	Kambja Vallavalitsus	9 272,00	7 417,60
2024	Targa aia arenguhüpe: katmikala rajamine	MTÜ Jaago Sõbrad	13 980,00	10 019,95
Kokku			2 729 412	1 902 318

Meede 2.2. Noorte aktiveerimine

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2016	Noorte liikumisharrastuse edendamine orienteerumise näol	MTÜ Seiklushunt	14 796,28	9 441,69
2016	TASi piirkonna purjespordivõimaluste avardamine	Tartumaa Purjespordiselts	13 920,00	11 136,00
2016	MTÜ LGT noortele autospordi võimaluste pakkumine	MTÜ LGT	17 791,20	14 036,16
2016	Abivalmis noored	MTÜ Ujumise Spordiklubi	12 584,00	5 994,35
2017	Ettevõtlusõpe Sillaotsa Koolis	Kastre Vallavalitsus	7 840,00	5 769,60
2017	Välijõusaal Melliste spordiväljakul	MTÜ Lost Loomemajandus	13 577,28	10 762,28
2017	Discgolfirada Vönnu noortele	Kastre Vallavalitsus	3 960,00	3 008,77
2017	Robotniiduki õppetöösse integreerimine	Elva Vallavalitsus	4 260,00	3 400,00
2017	Mitmekülgne noor	Tartumaa Koolispordi Liit	12 584,00	10 067,20
2017	Ühtne tiim on tugev tiim	Tartumaa Purjespordiselts	4 167,50	3 334,00
2017	Välijõusaali rajamine Vara staadionile	Vara Lastekaitse Ühing	23 728,31	14 720,00
2017	Noorte keelpillimängijate rahvusvahelise koostöö arendamine	Karijärve Keelpilliorkester	14 029,00	11 223,20
2017	Nõo valla noored võimlema	Spordiklubi A.L.O. Crew	8 977,82	7 181,69
2017	Veeteemalised õppetegevused noortele	MTÜ Jõe- ja Järve-huntide Akadeemia	18 590,80	10 765,41

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogusumma	Toetussumma
2018	Noorte vabaaja sisustamise võimaluste mitmekesistamine, praktiliste oskuste arendamine	Kastre Vallavalitsus	8 410,47	6 727,41
2018	Miski pole kadunud, kui oskad otsida	MTÜ Luunja Vaba- tahtlik Jõepääste	7 890,00	6 312,00
2018	Nõo valla noored võimlema II	Spordiklubi A.L.O. Crew	9 392,00	7 513,60
2018	Noored teavad, mida noored tahavad	MTÜ Lohkva Külaselts	14 340,00	11 472,00
2018	Noorte tehnikaringi vahendid ja seadmed	MTÜ Mäksa Kolhoos	18 001,78	14 401,41
2018	Noorte aktiivsuse tõstmiseks mobiilsete korvpallivahendite ostmine	MTÜ BC Elva	8 368,12	6 566,97
2019	Race BMX stardivärava ostmine Reola BMX-i halli	MTÜ Tartu BMX Racing Indoor	14 175,15	11 340,12
2019	Kastre ja Nõo valla noorte ühistegevuste soodustamine ning praktiliste oskuste arendamine	Kastre Vallavalitsus	11 246,00	5 700,48
2019	Aastaringne purjesport	Saadjärve Katamaraaniklubi	18 203,50	14 527,84
2019	Noored autosporti	MTÜ Raadi Rallirada	9 502,40	7 601,92
2019	Praktilised oskused noortele praktiliste programmidega	SA Vapramäe- Vellavere-Vitipalu	16 010,00	12 808,00
2019	Nõo valla noored võimlema III	Spordiklubi A.L.O. Crew	4 999,00	3 999,20
2020	Praktilised oskused noortele programmiga „Vanast uus“	SA Luke Möis	9 315,00	7 161,56
2020	Melliste noortekeskuse sisustus ja mentorlusprogramm	Kastre Vallavalitsus	17 779,07	14 370,61
2020	Peipsiääre valla noortele jalgpalli harrastamise võimaluste loomine	Jalgpalliklubi FC Peipsi United Junior	4 900,86	3 920,68
2020	Noortevolikogu igasse Tartumaa valda	MTÜ Tartumaa Noortekogu	18 395,98	14 716,78
2020	Noortekeskusele uus sisustus ja vahendid	MTÜ Önnemaa	14 368,05	11 318,80
2022	Teadlikumad noored, teadlikumad kogukonnaliikmed	MTÜ Sooveere	4 846,80	3 877,44

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2022	Ettevõtlik ja sportlik noor	Tartumaa Koolispori Liit	14 716,00	11 772,80
2022	Puhja noortekeskuse võimaluste mitmekesistamine noorte ettevõtlikkuse arendamiseks	Elva Vallavalitsus	3 530,62	2 824,49
2022	Peipsiääre valla noorte enesejuhtimisoskuste suurendamine piirkonna ettevõtlikkuse kasvuks	Alatskivi Noortekeskus	3 460,00	2 432,00
2022	Tartumaa tehnikataibud	Eesti Motospordi Akadeemia	8 819,59	6 897,60
2022	Praktilised oskused kogu eluks	MTÜ Palu Puhkajate Looduskeskus	15 600,00	12 480,00
2022	Hobustega osavaks	Spordi- ja vabaaja selts Viplala	19 173,60	11 504,16
2022	Noorte füüsilise aktiivsuse tõstmise toetamine	MTÜ Sooveere	3 244,92	2 595,93
2022	Praktiliste kogemustega keskkonnateadlikumaks	SA Vapramäe-Vellave-re-Vitipalu	14 541,60	11 633,28
2023	Kogukondlik ettevõtlus – esimene samm noore ettevõtja elus	MTÜ Palu Puhkajate Looduskeskus	15 576,28	9 621,46
2023	Noorte laskesuusatamisvõimaluste parendamine, laskesuusatamisrelvade soetamine	Elva Suusaklubi	10 233,00	8 186,40
2023	Spordirajatised Koosa noortele	Koosa Noorteklubi	4 920,00	3 936,00
2023	Nõo valla noorte ettevõtlikkuse arendamine läbi noortelinnaku kavandamise	Nõo Vallavalitsus	11 820,00	9 456,00
2023	Konguta Kooli madalseiklusrada	Elva Vallavalitsus	16 817,70	13 454,16
2023	Peipsiääre noortele jalgpalli harrastamise võimaluste loomine	Jalgpalliklubi FC Peipsi United Junior	4 080,00	3 264,00
2023	Lohvik – laste oma kohvik ratastele	MTÜ Teeklubi	18 708,60	14 966,88
2023	Rahvusvaheline, ettevõtlik ja aktiivne noor	MTÜ Önnemaa	18 749,00	9 360,63
Kokku			564 941	419 563

Meede 3.1. Suurprojektide arendamine

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2019	Lähte Tervisespordikeskuse jäähoki- ja uisuväljak	Tartu Vallavalitsus	612 111,49	190 205,36
2019	Vooremäe Tervisespordikeskuse teenindushoone projekteerimine ja ehitamine	Kastre Vallavalitsus	623 807,96	199 990,94
2019	Luunja jõesadama puhke- ja välispordiala rajamise suurprojekt	SA Luunja Jõesadam	463 854,00	199 967,45
2019	Kentsi paisjärve taastamine ja puhkeala arendamine	SA Elva Kultuur ja Sport	300 129,54	132 192,92
2022	Jõeääre paadisadam	MTÜ Jõeääre Paadisadam	405 775,52	199 966,17
Kokku			2 405 679	922 323

Meede 3.2. TASi piirkonda jäävate võrgustike loomine ja arendamine

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2016	Elva puhkepiirkonna retkejuhtide koolitused ja arendustegevused	SA Vapramäe-Vellavere-Vitipalu	35 402,40	28 321,91
2017	Sibulatee võrgustiku arendamine 2017–2019	MTÜ Sibulatee	37 444,40	28 965,96
2018	Tartumaa noorsootöö koostöövõrgustiku arendamine ja võimestamine	Tartumaa Noorsootöötajate Ühendus	50 191,96	38 124,10
2018	Tartumaa aktiivsed ja ettevõtlikud noored	Tartumaa Arendusselts	42 000,00	31 112,10
2018	Elva puhkepiirkond uue ideepangaga Läti turule	SA Vapramäe-Vellavere-Vitipalu	48 476,02	38 701,96
2018	Ettevõtjate mentorklubi	Elva Vallavalitsus	7 450,00	3 400,06
2019	Sibulatee 2020–2022	MTÜ Sibulatee	37 665,80	29 863,26
2019	Peipsi Järvefestival 2019–2020	Tartumaa Arendusselts	20 000,00	15 511,43
2019	Kogukonnarahastus regiooni isemajandamis- ja kaasfinantseerimisvõimekuse arendamiseks: Crowd4Region	Tartumaa Arendusselts	33 880,00	26 673,19

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2021	Emajõe ja Võrtsjärve koostöövõrgustik	Tartumaa Arendusselts	30 000,01	23 876,77
2022	Hobimesinike võrgustiku arendamine	MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök	27 347,33	21 877,86
2022	Tartumaa tervist edendavate noortekeskuste koostöövõrgustiku arendamine ja võimestamine	Tartumaa Noorsootöötajate Ühendus	47 259,04	17 909,49
2022	Elva valla turismiettevõtjate tulemusliku ühisturunduse edendamine	SA Elva Kultuur ja Sport	7 960,00	6 368,00
2022	Elva valla loomeettevõtjate loovhommikud ja mentorlus	Elva Vallavalitsus	10 840,00	8 672,00
2023	Turismivõrgustiku loomine ümber Saadjärve	MTÜ Viie Järve Võrk	16 122,20	12 897,76
2023	Sibulatee 2024: tugev võrgustik ja atraktiivne piirkond	MTÜ Sibulatee	39 998,32	31 998,65
2023	Toidukultuur Sibulateel	MTÜ Sibulatee	19 249,50	15 399,60
2024	Tartumaa toidupiirkonna arendamine	Tartumaa Arendusselts	37 500,00	30 000,00
Kokku			548 787	409 674

Meede 3.3. Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2016	Loodus- ja teaduskeskuste koostöövõrgustiku arendamine: loodusteadus kui kodukandi rikkus	Tartu Vallavalitsus	25 488,85	20 136,12
2016	Peipsimaa sihipärane turundamine 2016–2019	Tartumaa Arendusselts	17 018,00	8 944,16
2017	Peipsi Toidu Tänav 175 km	MTÜ Peipsimaa Kogukonnaköök	22 531,60	18 025,28
2017	Tartumaa ja Lõuna-Eesti regiooni võrgustike koostöö ja võimekuse tõstmine	SA Valgamaa Arenguagentuur	20 369,47	15 661,44
2017	Elu kahe maailma piiril II	Tartumaa Arendusselts	55 523,00	44 154,89
2017	II ja III Peipsi Järvefestival	Tartumaa Arendusselts	14 500,00	11 541,30

Taotlemise aasta	Projekti nimi	Taotleja	Kogu-summa	Toetus-summa
2017	Peipsimaa sihipärane turundamine 2016–2019	Tartumaa Arendusselts	40 032,00	29 058,68
2018	Rahvusvaheline koostööprojekt: „Innovatsiooni otsingul“	Tartumaa Arendusselts	48 000,00	25 670,31
2019	Kogukondade tugevdamine ja turismi edendamine National Geographicu kollaste akendega	Tartumaa Arendusselts	47 400,00	37 920,00
2019	Euroopa lennujaamade koostöövõrgustiku loomine ja koostöö edendamine Hiina partneritega	Tartumaa Arendusselts	50 520,00	36 155,75
2021	Arukate külade arenguprogramm	Tartumaa Arendusselts	10 993,96	8 789,75
2022	Eesti Liikumis- ja Spordifestival 2022	SA Elva Kultuur ja Sport	25 680,80	20 544,64
2022	Puhja palverännukeskuse arendamine	EELK Puhja Kogudus	73 553,89	49 810,69
2022	Peipsi Järvefestival 2022–2023	Tartumaa Arendusselts	26 000,00	20 572,42
2022	Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm	Tartumaa Arendusselts	48 500,00	38 795,16
2022	LEADER-koostööprojekt „Ärisuhete, turismi ja lennuliikluse arendamine Tartu ja Seinäjoki piirkondade vahel“	Tartumaa Arendusselts	42 200,00	33 757,16
2023	Tartumaa toidusündmuste sari ja toiduvõrgustiku arendamine	Tartumaa Arendusselts	87 500,00	70 000,00
Kokku			655 812	489 538

Tartu 2024 Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm

Lõuna-Eesti kogukonnaprogrammi sündmused

Lõuna-Eesti kogukonnaprogramm oli Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 põhiprogrammi kuuluv regionaalne arendusprojekt, mille raames korraldati 2023. ja 2024. aastal 20 projekti ühtekokku ligi 250 väärtuspõhise sündmusega, millest võttis osa u 72 000 inimest.

Kogukonnaprogramm kutsus külastajaid Eestist, Euroopast ja mujalt maailmast tutvuma Lõuna-Eestiga just nende väärtuste põhjal, mis on olulised kohalikele inimestele ja kogukondadele.

Kõik sündmused aitasid tugevdada Lõuna-Eesti identiteeti ja tõsta esile siinseid väärtusi – puhast loodust, mitmekülgset kultuuripärandit, kohalikku toitu ja käsitööd, tervislikku eluviisi, jätkusuutlikke ja innovaatilisi lahendusi ning aktiivseid ja elujõulisi kogukondi.

Fotod: Terje Atonen

TARTUMAA

Maarja Ülper

Taliteed Emajõe-Suursoos

VALGAMAA

Elisabeth Tõnisson ja Lea Vutt

**Ruumiloomes konverents „Loo või loobu!“
Valgas**

TARTUMAA

Triinu Akkermann
Peipsi Toidu Tänav
175 km

VALGAMAA

Triin Nurmsalu ja Ago Arro
Otepää maaliliste maastike
matkasari

TARTUMAA

Linda Saare
„Avasta Emajõgi!“

PIIRIVEERE

Evelin Leima ja Maarja Saarine
Seto tantsupidu
„Kad´ah kavvõkõsõ“

TARTUMAA

Gea Järvela ja Gaili Kangur
Rännaklavastus „Eedeni aed“
Luke mõisapargis

VÖRUMAA

Maiki Park ja Mirelle Vetemäe
Navi küla
kogukonnafestival

TARTUMAA

Katri Kuusk
Tartumaa toidusündmuste sari
„Tirin“

PIIRIVEERE

Kerli Auväät ja Kairi Kasearu
Kogukonnalavastus
„Leevaku kullakaevur“

TARTUMAA

Eneli Kaasik ja Kalvo Kaasik
Tartumaa teemapäevad
„Päritud ellujäämiskunstid“

TARTUMAA

Mihkel Kohava ja Sandra Kartau
Dokumentaallavastus
„Õhud meie vahel“

VALGAMAA

Maritta Pillaroo
Roosifestival
Kaagjärvel

VÕRUMAA

Rutt Riitsaar ja Kaja Kesküla
Rõuge kogukonnafestival
„Ellujäämise kunstid“

VÕRUMAA

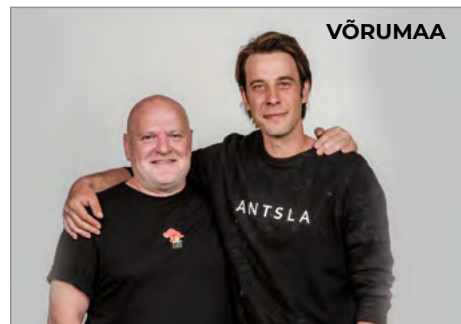
Madis Meister ja Eleriin Seim
Kagu-Eesti inspiratsioonifestival
„Loovus loob lootust!“

Foto: Helena Sammelsoo

PIIRIVEERE

Ülle Pärnoja ja Inara Luigas
Seto Kostipäiv

VÕRUMAA

Tarmo Tagamets ja Kaspar Kurve
Avastamata Antsla aarded –
järv

TARTUMAA

Mikk Kirikal ja Ergo-Hart Västriik
I Kodavere laalupido

VÕRUMAA

Vahur Veeroja ja Eda Veeroja
Avatud saunade nädalavahetus
„SANNA!“

VALGAMAA

Jaanika Tammaru ja Merili Viks
„LÄBI LINNA: Valga+Valka“

TARTUMAA TOIDUSTRATEEGIA 2022–2030

2030

Visioon

Tartumaa on tuntud toidupiirkond Eestis ja Euroopas

Avaliku ja erasektori tootlustajad kasutavad valdavas osas kohalikku toorainet. Tartumaa toidu tootmine, töötlemine ja pakkumine paistab silma teaduspõhisuse ja innovaativsuse poolest. Tartumaa elanikud väärtustavad tervislikku ja kohalikku toitu, toiduvaldkonnas tegutsevad eripärased ja mitmekülgsed ettevõtted ja organisatsioonid. Toiduvaldkonna koostöövõrgustik toimib tõhusalt hõlmates kõiki sektoreid ja nii tootjaid, tootlustajaid kui tarbijaid.

Strateegilised eesmärgid

SE 1

Tõhus infovahetus ja kogemuste jagamine

SE 2

Ühine ja eristuv bränd

SE 3

Uuenduslikud ja teaduspõhised lahendused

SE 4

Teadlik tervisliku ja kohaliku toidu tarbimine

Tegevussuunad

1.1. Info süsteemne kaardistamine ja koostööplatvormide loomine

1.2. Regulaarne infovahetus ja üritused

1.3. Turustuskanalite ja müügipunktide arendamine

2.1. Brändi loomine ja ühisturundus

2.2. Tartumaa toidupiirkonna arendamine Eesti ja Euroopa toidupiirkonnaks

3.1. Koostöö teadus- ja arendusasutustega innovatsioonivõimekuse suurendamiseks

3.2. Uuenduslike toiduvaldkonna projektide elluviimine

4.1. Tarbimisharjumuste ja hoiakute kujundamine

4.2. Kaubanduskettide kaasamine

Läbivad põhimõtted

Kohaliku tooraine väärtustamine

Uuenduslikkus

Koostöö ja koosloome

Eripära ja mitmekesisus

www.tas.ee

